

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

Ferdinand Mainx a Leopold Popp:
Nájemní dům na ulici Poštovní č. p. 162
v Moravské Ostravě

bakalářská diplomová práce

ZUZANA NESVADBOVÁ

Vedoucí práce: doc. Ondřej Jakubec, Ph. D.

Olomouc 2022

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „Ferdinand Mainx a Leopold Popp: Nájemní dům na ulici Poštovní č. p. 162 v Moravské Ostravě“ vypracovala samostatně za použití citovaných pramenů, literatury a dalších zdrojů. Dále prohlašuji, že elektronická verze práce je shodná s verzí tištěnou.

Rozsah práce: 114 587 znaků (včetně mezer).

V Olomouci dne

Zuzana Nesvadbová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu doc. Ondřeji Jakubcovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat Michalovi Kavíkovi z archivu Stavebního úřadu za spolupráci a zpřístupnění dokumentů a paní Heleně Stolarzové za možnost prohlídky domu. Děkuji ale především mé rodině a nejbližším za podporu, beze kterých by práce nevznikla.

Obsah

Obsah	4
Úvod	5
Dosavadní bádání	6
1. Ostrava na přelomu 19. a 20. století a její urbanismus	9
2. Firma Ferdinand Mainx a Leopold Popp	22
2.1. Činnost firmy v kontextu své doby	22
2.2. Ferdinand Mainx	26
2.3. Leopold Popp	27
3. Dům Poštovní N°162	29
3.1. Zadání a charakteristika lokace	29
3.2. Původní podoba	31
3.3. Současná podoba a stav	38
3.4. Reflexe významu objektu	41
Závěr	48
Seznam literatury	49
Online zdroje	51
Prameny	51
Diplomové a disertační práce	51
Seznam vyobrazení v textu	52
Seznam obrazové přílohy	53
Obrazová příloha	55
Anotace	84

Úvod

Jaký příběh nese dům, kolem kterého člověk chodí každý den, měsíc, rok, léta? Dům na Poštovní ulici č. p. 162 se jeví jako každý další dům v evropském městě, které zažilo rozmach přelomu 20. století, tvořící hmotu již poměrně stereotypního obrázku. Je to ale tato všednost a pocit známa, které mě k tématu přivedli. Dům jsem vídala od útlého věku a obdivovala jeho krásné balkony a kulisový charakter. K výročí 110 let od dokončení se dům č. p. 162 dočkal v této práci přinejmenším podrobné, analytické dokumentace, která pomůže zachovat alespoň v základu jeho podobu a památku.

Prvním tématem je dosavadní stav bádání jak historie Moravské Ostravy, tak především zhodnocení informací dostupných k domu samotnému a jeho autorech.

Následující text se zaměřuje v první kapitole na historické kontextuální podmínky vzniku nájemního domu na ulici Poštovní č. p. 162. Provede čtenářem historií a rozmachem města Moravské Ostravy, jak se jeho struktura měnila jak hmotně, tak společensky. Klade důraz na fakt, že mezi obyvateli města a jeho podobou je přímá spojitost a dodává tak nečekaný význam i zdánlivě obyčejným objektům.

Dále následuje seznámení se stavební firmou Ferdinand Mainx & Leopold Popp. Firma, která se výrazně podepsala na podobě Moravské Ostravy nejen ve formátu nájemních domů, ale taktéž dělnických obydlí. Jejich obsáhlé, nicméně uchopitelné dílo je dobrým příkladem, jak stavební firmy této doby podnikaly a jakou flexibilitu ve své produkci musely pro svůj úspěch poskytnout. Zároveň ilustruje příklad, kdy se napříč dějinami jména významných autorů ztrácí, ačkoli jejich dílo zůstává v aktivním dění.

Doplněno o potřebné informace vedoucí k vzniku samotného domu se práce dostává k roku 1912 – představuje se nám ústřední téma a otázka. Dům č. p. 162. Cílem práce je zachytit jeho podobu v detailním formálním popisu doplněného o obrazovou přílohu zachycující jeho uměleckou složku, zdokumentovat současný stav a vystihnout hodnoty, která se skrývá za okoukanými fasádami všedních bloků. Osamostatnění těchto domů od splývavé městské hmoty poskytuje pro reflexi významu objektu možnosti hlubšího poznání tématu a dává jim lepší šanci na zachování do budoucna v nejlépe možném detailu. Pochopení hmoty a významu jako jednoho celku je myšlenka, která text provází.

Dosavadní bádání

Literatura a prameny o autorech jsou velmi střídité, ne-li téměř neexistující. Informace v textech jsou hrubě popisného charakteru – základní životní údaje, krátký přehled založení firmy a nejčastěji zmínka dvou staveb, a to sice Vily Julia Eisnera a sídla firmy, tedy obytného domu Ferdinanda Mainxe a Leopolda Poppa. Pro získání detailních informací o jejich stavební činnosti je nutné opětovné navštívení archivu a Odboru stavebního řádu a přestupků, a i přesto se jedná pouze o fragmenty, které je nutné obohatit o historické souvislosti, abychom mohli dílčí zprávy zasadit do příslušného kontextu. K dispozici jsou především složky k jednotlivým objektům v archivu Stavebního úřadu. Až v posledním desetiletí vzniklo pravidlo, kdy se tyto dokumenty nesmí návštěvníky odnášet, a tak je většina složek nejen v nuzném stavu, ale především kvůli volné manipulaci postrádají uspořádání a v mnoha případech i některé části dokumentů. Velký kus práce v rámci katalogizace obsáhlé části díla především v centru Moravské Ostravy sestavila Květa Jordánová ve své bakalářské práci *Stavební firma Ferdinanda Mainxe a Leopold Poppa* z roku 2006.¹ Práce je rozdělena na časové úseky rané, vrcholné a pozdní tvorby. Se svou obrazovou přílohou slouží taktéž jako rychlá reference pro stav památek v roce 2006. Ačkoli doba nepříliš dávná, spousta objektů, včetně tématu této práce, č. p. 162, prošla prudkými změnami za pouhých 16 let.

Další příspěvek ke stavitelům se nachází v publikaci *Biografický slovník Slezska a severní Moravy* z roku 2011²³, kde jako uvedené zdroje byly: zmíněná práce doktorky Jordánové, kniha Josefa Šerky *Počátky a činnost německého Umělecko-průmyslového muzea pro ostravsko-karvinský revír (1902-1923)*⁴, dále (i v této práci frekventovaný) Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta: architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938*⁵, a taktéž článek Pavla Zatloukala *Moravská Ostrava – rezervace pozdní secese a art déco* v časopise *Památky a příroda*.⁶

Pro historický kontext Ostravy se můžeme těšit z aktivního přístupu badatelů převážně místního původu, což dodává literatuře potřebnou nuanci především v popisování společnosti a jejího charakteru. Bádání se nicméně ocitá v uzavřeném kruhu opakování totožných informací. Téma lze do budoucna doplnit snad pouze v případě objevu nyní neznámého nového zdroje, a pak ovšem o nové interpretace

¹ Květa Jordánová, *Stavební firma Ferdinanda Mainxe a Leopolda Poppa* (bakalářská práce), FF Ostravské univerzity, Ostrava 2006.

² Lumír Dokoupil – Milan Myška (ed.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, Nová řada. Sešit 9. (21.), Ostrava 2006, s. 59–60.

³ Lumír Dokoupil – Milan Myška (ed.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, Supplementum č. 3, Ostrava 2011, s. 126–127.

⁴ Josef Šerka, *Počátky a činnost německého Umělecko-průmyslového muzea pro ostravsko-karvinský revír (1902-1923)*, Ostrava 2001.

⁵ Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta: architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938*, Ostrava 2003.

⁶ Pavel Zatloukal, *Moravská Ostrava – rezervace pozdní secese a art déco*. In: *Ostrava. Památky a příroda*, č.5, Praha 1990. Str. 257–271.

které lze vyvodit z dosavadních pramenů a informací.

Přibližně polovina staveb firmy Mainx a Popp byla již demolována především kvůli zanedbání a taktéž k jejich nemožnému využití za původním účelem. Život těchto památek závisí na jejich dokumentaci, která přispívá k udržení objektů ve veřejném povědomí. Na širší zájem a zpracování téma ale bohužel stále vyčkává.

Mnohem větší pozornost je věnována uměleckohistorické analýze jiných či obecnějších aspektů dějin ostravské architektury. Kupříkladu aktuálně Jan Galeta začal s úspěšnými diplomovými pracemi⁷⁸⁹ na témata zahrnující specifické období, kterému se tato práce věnuje. Dále pokračuje jako autor a vyučující na Masarykově univerzitě a věnuje se převážně období 1800–1950. Martin Jemelka soustředící se na sociální dějiny 19. a 20. století s trojdílnou publikací *Ostravské dělnické kolonie*¹⁰, která poskytuje popisy dělnických objektů, a především pečlivý popis vybavení těchto domů, dobového společenského kontextu doplněného o různorodé dopisy, články a podklady, které vykreslují detailní a pestrý obrázek své doby. Karel Jiřík a Blanka Pitronová v knize *Dějiny Ostravy: vydáno k 700. výročí založení města z roku 1967*¹¹ poskytli syntézu širokého rozpětí ve čtivém formátu. Na dílo navázal v roce 2013 kolektiv autorů pod vedením Barbory Przybylové: *Ostrava: [historie, kultura, lidé]*¹². Porovnány mezi sebou v oblasti sledovaného tématu je novější verze syntézy lépe doplněna o specifické historické události, především ekonomického rázu a detailů o zmíněných osobnostech, které propojují všechny informace beze mezer a nutnosti dohledávání nedostatků v jiných publikacích. Nelze opomenout spoluautora a současného ředitele Archivu města Ostravy Antonína Barcucha (*1957), který je aktivním badatelem nesčetného množství článků a příspěvků do publikací. Klíčovým badatelem dějiny architektury Ostravy je Martin Strakoš věnující se vedle tematiky Ostravy i Opavě, jenž obohatil téma o přehledové dílo *Ostrava industriální a moderní*¹³ a taktéž *Průvodce architekturou Ostravy*¹⁴, umožňující rychlé zorientování se ve zástavbě města, jejich autorech a snadné porovnání staveb mezi sebou. Pavel Šopák přispívající především do tématu architektury 19. a 20. století a soustředění se na opavský region je autorem publikace *Tvořit město: Opava a Moravská Ostrava 1850-1950: architektura*

⁷ Jan Galeta, *Obchodní dům Brouk a Babka v Moravské Ostravě* (bakalářská práce), FF Masarykovy univerzity, Brno 2010.

⁸ Jan Galeta, *Národy sobě, aneb o architektuře národních domů v Moravské Ostravě a Vítkovicích* (diplomová práce), FF Masarykovy univerzity, Brno 2012.

⁹ Jan Galeta, *Národní domy na Moravě 1868–1914, Architektura a nacionalismus* (disertační práce), FF Masarykovy univerzity, Brno 2020.

¹⁰ Martin Jemelka (ed.), *Ostravské dělnické kolonie. I., II., III., Závodní kolonie kamenouhelných dolů a koksoven v moravské části Ostravy*, Ostrava 2011.

¹¹ Karel Jiřík – Blanka Pitronová, *Dějiny Ostravy: vydáno k 700. výročí založení města*, Ostrava 1967.

¹² Blažena Przybylová (ed.), *Ostrava: [historie, kultura, lidé]*, Praha 2013.

¹³ Martin Strakoš, *Ostrava industriální a moderní*, Praha 2020.

¹⁴ Martin Strakoš, *Průvodce architekturou Ostravy*, Ostrava 2009.

*a urbanismus*¹⁵, která byla jednou ze knih, které mě do tématu uvedly. Kniha poskytuje náhled do situace v určitém časoprostoru, nicméně ponechává spousty otázek nezodpovězených – především skrze obsáhlost tématu. *Zrození velkoměsta: architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938* je dílem Jindřicha Vybírala, a jak vydání z roku 1997, tak z roku 2003 obsahuje nejen podstatné údaje, ale výrazný tón v popisu lidské povahy obyvatelstva Ostravy – zachycuje jaké společenské důsledky si lze vyvodit z často strohých a nepříliš relativních informací. V obdobném podání zachytil popis druhé poloviny 19. století a jeho fenoménu vilové architektury na území dnešní Ostravy.¹⁶

¹⁵ Pavel Šopák, *Tvořit město: Opava a Moravská Ostrava 1850-1950: architektura a urbanismus*, Opava 2017.

¹⁶ Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008.

1. Ostrava na přelomu 19. a 20. století a její urbanismus

Ostrava, jak ji dnes známe, vyklíčila na popud monarchie v hledání černého kamene. Roku 1763 se na území města našlo jedno z prvních místních ložisek uhlí. Je to tento rok, kdy započala změna malé, bezvýznamné periferie na jedno z nejvýznamnějších těžebních a průmyslových měst monarchie. Trvalo zhruba dalších 70 let, než se přičiněním rodu polskoostravské vrchnosti Wilczků průmysl dostatečně zakotvil a začal podstatně měnit podobu města, a to nejen novou výstavbou, ale taktéž proměnou stávající podoby obyvatel a jejich potřeb.

Prvními kroky bylo především upravení komunikace, která městu umožnila nové tempo. Od let 1780–1790 bylo povoleno hradby Moravské Ostravy rozebírat pro stavební materiál – jejich strukturální integrita byla již dříve narušena konflikty předešlé třicetileté války. V roce 1705 se píše o těchto hradbách, že neměly obranný účel, pouze zajišťovaly, aby se ke vstupu a odjezdu z města využívalo městských bran. Taktéž hradby představovaly omezení pro rozvoj města. Na území již nebyl prostor, který by nebyl zastavěn či využit a vznikla tak postupně až kritická potřeba pro rozšíření území (v mezidobě vzrůstala předměstí jako například Přívoz či Vítkovice, která se orientovala u bran do města). Změna nastala v letech 1830–1839 kdy byly hradby odstraněny a proraženy nové komunikace napříč městem, například ulice Hlavní (dnes ulice 28. října) byla realizována v letech 1841–1842. Jedná se o definitivní rozloučení se s původní podobou města a započíná tak jeho nový význam, provázaný dynamickým urbanistickým a stavebním rozvojem.¹⁷

Další důležitou komunikací byl most přes řeku Ostravici, propojující Moravskou část Ostravy se Slezskou, vzniklý kolem roku 1830. Jedná se o dnešní most Miloše Sýkory, blíží se tedy ke dvoustému výročí. Původně most dřevěný, který neustál náporu provozu, a byl nahrazen mostem řetězovým vyhotoveným v kleinovských železárnách v Sobotíně. Jeho výstavba probíhala v letech 1847–1851, ovšem jen pár desetiletí nato se zřítíl. Následný železný most byl vyhotoven ve Vítkovických železárnách a jeho životnost byla vymezena lety 1886–1914, a tak se dostáváme k dnešnímu mostu. Další původní komunikací byla i cesta z Těšína do Opavy.¹⁸

Do následujícího rozvoje města snad nejpodstatněji zasáhla železniční komunikace, započata roku 1837, a to sice Severní dráha císaře Ferdinanda financována Salomonem Mayerem Rothschildem (1774–1855).¹⁹ Jejím cílem bylo vytvořit provozní tok od Vídně až po Halič skrze industriální centra. Tah z Lipníka přes Hranice na Bohumín byl dokončen roku 1847, pod jehož úsek spadala i Ostrava se

¹⁷ Viz Jiřík – Pitronová (pozn. 12), s. 221, 281–295. – Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (ed.), *Umělecké památky Moravy a Slezska, O-P*, Praha 2021, s. 576. – Viz Przybylová (pozn. 12), s. 205.

¹⁸ Viz Strakoš (pozn. 14), s. 45. – Viz Przybylová (pozn. 12), s. 205.

¹⁹ Viz Strakoš (pozn. 13), s. 6.

stanicemi ve Svinově a v Přívoze.²⁰

Zpřístupnění města na hlavní dráze byl zásadní krok pro jeho rozvoj a prosperitu. Těžba uhlí probíhala na všech územích dnešní Ostravy, dráha tak provazovala město jako celek. Uvnitř jednotlivých částí se ale stále hrdě udržovaly vlastní autonomie. Tento sentiment se dochoval až do dnešní doby. Dráha nefungovala pouze pro převoz uhlí, zemědělských plodin a dalšího materiálu a zboží, ale přirozeně sloužila i pro osobní přepravu. Do dnešního dne je zachovaná velká část této trati – i když ne v původním materiálu, přesto se jedná o výraznou historickou stopu zasahující do současnosti. Dráha sehrála důležitou roli i z hlediska transportu stavebního materiálu, který se přímo nevyskytoval na území města. Konkrétním dopadem tohoto importu stavebnin v kontextu sledovaného tématu nájemních domů mohou být například jejich žulová schodiště.²¹

Výsledkem industriálního směřování města byla jeho samotná infrastruktura, respektive na počátku její nedostatek. Odstranění městských hradeb, provazování a spolupráce mezi jednotlivými historickými lokalitami a katastry nevyústilo v jejich reálné propojení. Každá část si vybudovala vlastní centra a vlastní stavební strategii a zástavbu, která se kolem nich koncentrovala. Město nemělo přes svůj rostoucí ekonomický význam žádné významné administrativně-správní úřady, kolem kterých by mohla krystalizovat struktura nové reprezentativní výstavby. Rovněž kulturní dění zde nemělo šanci vzkvétat – původně feudální městečko změnilo charakter na těžební, průmyslový a tomu také odpovídal sociální profil města. Poptávka po sofistikované zábavě a kulturním životě pokulhávala stejně jako její nabídka.²²

Právě společenská struktura města procházela spolu s hospodářským rozvojem města velmi dynamickými proměnami. Svůj podíl na tom mělo i zmíněné zavedení dráhy, jež způsobilo nejen expanze průmyslu, ale umožnilo migraci obyvatel, respektive především jeho nárůst v ostravské aglomeraci. Mezi její nejobývanější kolonie aglomerace v důsledku zavedení dráhy patřily: Hrušov, Mexiko, Muglinov, Hermenegild, Jakub, Josef, Kamenec, Salmovec, Vilém a Polská Ostrava.

Navzdory přílivu nových obyvatel převážně z oblasti Haliče, kteří migrovali za prací (kterou nedokázal ani zájem lidu z Čech a Moravy pokrýt), a jejich početní převaze v letech 1890-1900, nedošlo k popolštění města.

Právě objev uhlí ovšem začal proměňovat národnostní strukturu obyvatelstva. Mezi prvními přistěhovalci byli němečtí podnikatelé, mistři, dozorcí, úředníci a techničtí odborníci. Se vzrůstajícím německým a polským obyvatelstvem se usadili němečtí obchodníci, živnostníci a příslušníci

²⁰ Michal Kohout – Stephan Templ – Pavel Zatloukal (ed.), *Česká republika – architektura XX. století, Díl I. Morava a Slezsko*, Praha 2005, s. 31. – Viz Przybylová (pozn. 12), s. 201.

²¹ Jiří Škabrada, *Konstrukce historických staveb*, Praha 2003, s. 168.

²² Viz Jiřík – Pitronová (pozn. 12), s. 285–288.

intelligence. Přesné statistiky před rokem 1880 jsou bohužel nejisté a pro identifikaci obyvatel se používal převážně užívaný mluvený jazyk, oficiální pojem ve znění “obcovací řeč”.²³ V úředním styku ovšem dominovala němčina a s příchodem specializovaných pracovníků a podnikatelů se v rodící se elitě města, či přinejmenším střední třídě, začala výrazně profilovat německo-jazyčná societa.

Prudký až živelný rozvoj průmyslu se negativně promítl nejen do urbanismu města (např. nevhodné umístění některých objektů, jednostranný akcent na průmyslovou produkci), ale i administrativně-správního řízení stavební produkce. V Moravské Ostravě tak pozorujeme zpoždění vzniku instituce stavebního úřadu (oproti jiným městům monarchie), které dnes badatelům znemožňuje pozorovat přesný nebo alespoň řádně podložený vývoj struktury města. Dokumenty z let předešlých let nebyly jakkoli kategorizovány. Jejich uvedení do správného kontextu bylo závislé na porovnávání s dalšími archiváliemi. Pro Moravskou Ostravu vznikl stavební úřad až v roce 1891. Organizační statut nejprve požádal o pomoc organizace a přípravy okolní města Nový Jičín, Opavu, Těšín a Bílsko. Poté se vypsala konkurz pro obsazení postu městského stavebního inženýra, který získal Ing. Oskar Mratschek (1859–1922). Získal svou praxi se stavební správou na stavebních úřadech v Linci, Ústí nad Labem a Kmově (zde působil krátce mezi lety 1890–1891) v návaznosti na jeho vzdělání na Technické univerzitě ve Vídni. Po šesti letech funkce jeho pozici vystřídal Ing. Karl Czerwenka, který v postu figuroval až do rozpadu monarchie.²⁴

Druhá polovina 19. století přinesla stavby, které reflektovaly tehdejší nacionální rozepře, jež multietnické prostředí v důsledku nerovnoprávného politického zastání nevyhnutelně generovalo.²⁵ Vlastnictví průmyslové a obchodní sféry spadalo dominantně pod německou a židovskou buržoazii. Česká a polská pak ovládala převážně maloobchody.²⁶ Jednalo se ale o méně vlivné, nicméně představovali původní obyvatelé a tvořili majoritu populace. Snaha pracujících se vyrovnávat vyšší třídě byla minimální – propast především mezi společenskými třídami byla často mimo pouhé chybějící vzdělání. Původ člověka hrál velkou roli, a ačkoliv se pár jednotlivcům podařilo život obrátit k zdánlivě lepšímu, jejich minulost a příběh je nikdy neopustili. Buržoazie se porovnávala mezi sebou, ovšem snaha se vyrovnávat standardům monarchie postrádala úroveň a prohlubovala tak provinční reputaci Ostravy. Tato propast (kdy podstatnou složku představoval národnostní původ) byla násilně překlenuta až koncem druhé světové války.

Reprezentující českou národnostní identitu byl Národní dům, postaven 1892–1894, umístěn naproti

²³ Viz Jiřík – Pitronová (pozn. 12), s. 362–364.

²⁴ Viz Šopák (pozn. 15), s. 55. – Viz Przybylová (pozn. 12), s. 250–251.

²⁵ Viz Galeta (pozn. 9), s. 11–12.

²⁶ Viz Jiřík – Pitronová (pozn. 12), s. 385.

nové katedrály Božského Spasitele (1883–1889). Jeho finální podoba vznikla dle architekta Josefa Srba (1864–?) a fasáda nese neorenesanční a neobarokní rysy. Pozoruhodně nevznikl ve stylu české neorenesance – nejspíše kvůli načasování, kdy se styl prosadil až poté, co byla stavba dokončena. Na prestižní parcele ulice Nádražní byl postaven Německý dům v letech 1893–1895 dle vize vítěze architektonické soutěže, Felixe Neumanna (1860–1942), který skrze svou berlínskou praxi navrhl budovu ve tvarosloví zaalpské renesance s barokními interiéry. Do třetice na ulici Spensově Polský dům (1899–1900), který si představíme blíže v sekci textu, která se věnuje nástupu secese v Moravské Ostravě. Tyto domy vznikaly na popud lidu, nejčastěji soukromých spolků, které zastupovaly různé občanské vrstvy a zájmy.²⁷

Zároveň použité vizuální názvosloví bylo vždy příslušící dané národní identitě. Nejen architektonický sloh, ale taktéž doplňující dekorativní prvky byly výmluvným obohacením každé fasády.²⁸

Vše se odvíjelo od sílicího průmyslu a město se uzpůsobovalo jeho potřebám na úkor vzhledu i hygienických podmínek. Pověst měla daleko od třípytu vzkvétajícího města. Naopak vyhlášenost nejšpinavějšího města monarchie až komicky zrcadlila nejfrekventovanější zaměstnání práce v dole. Například pověst dělnické kolonie Jindřich usazené na nedůsledně vysušeném rybníku, kde následkem nevysychaly zdi domů po celý rok, přelidněnost těchto obydlí, chybně řešené sociální zařízení. Tyto faktory pomáhaly šíření nemocí, ku příkladu akutní epidemie tuberkulózy, která měla na svědomí u přelomu století zhruba pět procent obyvatel. Krize se dotkla nejvíce dělníků, kteří přišli za prací z okolních zemí, a především z území Haliče, kteří bydleli v nejnuznějších podmínkách.

Všichni obyvatelé si byli této nelichotivé reputace vědomi. Vyšší třída, která si ruce při práci nezašpinila, nepovažovala nicméně toto označení jako hanlivé. Jak popisuje Jan Galeta „... *všechno jejich bohatství přec pocházelo právě z „černého zlata“ a oceli*“.²⁹

Realita nedostatku vhodného ubytování a dopadu jeho vizuálního a praktického řešení na obyvatelstvo není retrospektivním zhodnocením, ale tématem, kterému města na přelomu století naléhavě a uvědoměle čelila. Narůstal počet obyvatel všech příslušících společenských vrstev, které měly na svá obydlí jiná očekávání a požadavky. Lze pomyslně rozdělit řešení obytných budov na tři kategorie: dělnické obydlí a kolonie, nájemní domy a vily. Tato tři označení jsou hrubou generalizací a každá z možností poskytla určitou flexibilitu. Například dělnické kolonie byly tvořeny pavlačovými domky s byty pro několik rodin, ale zároveň noclehárnami, kde se v jedné ložnici nacházelo jedenáct dělníků. Tyto noclehárny, ačkoli i na tehdejší vkus přelidněné, nahrazovaly fenomén předchozích desetiletí, kdy

²⁷ Viz Galeta (pozn. 9), s. 13, 83, 85, 358–359.

²⁸ Jednoduchým příkladem jsou lipové ratolesti na fasádě Českého domu ve Vítkovicích. Tento dům měl být obohacen i o několik bust postav českých dějin apod. Ibidem, s. 389.

²⁹ Viz Galeta (pozn. 7), s. 14.

v různých případech vlny migrace nezkušených dělníků zneužili místní lidé, kteří nepříliš pečlivě přestavěli stáje a stodoly na základní obytné prostory k pronájmu bez jakýchkoli regulací a sociálního zařízení.³⁰

Nájemní domy zdobené honosnými fasádami poskytovaly byty různých velikostí (ty nejmenší se nacházely vždy v posledním podlaží budovy). Vily byly jako jediné pravým elitním obydlím pro společenskou smetánku a lze je tak označit již při pouhém shledání poměru počtu obyvatel ku rozloze objektu. Každá z těchto kategorií je ale diametrálně odlišná – nájemník nejmenšího byt nájemního domu v centru města neřešil stejné problémy, jako dělníci ubytovaní v noclehárnách. Tendence nové doby vnímat společnost minulosti jako jednolitou odmazává potřebné informace a nuance pro lepší pochopení nejen života obyvatelstva, ale funkce všech obytných objektů. Je na místě tyto rozdíly v retrospektivním pohledu připomínat pro přesnější reprezentaci, ačkoli se zdají být jasné.

Nejstarší územní plán Moravské Ostravy, který vytvořil jinak nepříliš známý Josef M. Kaaše v roce 1862, ukazuje dobře podobu města z šedesátých až sedmdesátých let. Tento plán navrhuje většinou prodloužení již existujících komunikací, například dnešní ulice Čs. Legií, severojižně je prodloužena ulice Přívozká, ale taktéž vyznačená parcela pro nový farní kostel u Husova sadu, který měl překonat velikost kostela sv. Václava.³¹ Po několik desetiletí ale nebyla zástavba příliš regulována a pouze narůstající problematika jak ze strany přelidněnosti, tak ze sporů obyvatel s těžebními společnostmi vyústila ve snahu situaci napravit, a to s pevnými pravidly.

V červnu roku 1890 se sešla komise zástupců těžářstev, státu a obce, která měla rozhodnout o územním plánu Moravské Ostravy pro jeho rozšíření a rozvoj, který by vyřešil stále častější spory občanů s důlními podniky. V následku průmyslu se zvedla vlna poškozených obytných objektů. Území města bylo rozděleno do čtyř kategorií: 1. bloky pro zástavbu dvoupatrových domů, 2. oblasti pro možnou jednopatrovou zástavbu, 3. oblasti pro možnou přízemní zástavbu, 4. oblasti pouze pro možnost zástavby z hrázdného zdiva. Další rozdělení města bylo do takzvaných stavebních okresů, kterých bylo šest. Dva vyhrazeny vícepatrové výstavbě a občanské vybavenosti, dva pro kombinaci dělnické a průmyslové zástavby, další pro bytovou zástavbu v klidové zóně a poslední okres byl vyhrazen pro těžký průmysl. Tento postup sice poskytnul řešení rozčlenění specifického území dle praktických potřeb, nicméně se esteticky hlouběji strukturou města nezabýval.³²

Nové perspektivy se otázka urbanismu dočkala až díky návrhům Camilla Sitteho (1843-1903). Do této doby je pojem urbanizace Moravské Ostravy jako vhodné označení spíše pro fyzický nárůst stavební

³⁰ Viz Jemelka (pozn. 10), s. 247.

³¹ Viz Šopák (pozn. 15), s. 40.

³² Viz Przybylová (pozn. 12), s. 249–255. – Viz Šopák (pozn. 15), s. 50–51.

hmoty, bez plánového aspektu.³³

Camillo Sitte, synem vídeňského architekta Franze Sittého (1818-1879), který sice měl své kořeny v Čechách, za vzděláním a prací ale odešel do Vídně. Toto přesídlení umožnilo Camillovi taktéž získat vzdělání přímo v centru monarchie na Technické univerzitě. Jeho zájem byl ukotven především ve středověkém urbanismu – možný vliv jeho učitele Heinricha von Ferstel (1828-1883), který se detailně zabýval gotickou architekturou. Tento zájem byl prohlouben i prostřednictvím obliby archeologie a dějin umění, které výukou zprostředkovával Rudolf Eitelberger von Edelberg (1817–1885). Ve své publikaci *Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen* zveřejněné roku 1889 pak Sitte vyjádřil své názory na ideální budování centra měst, v návaznosti na řešení a návrhy Ringstrasse ve Vídni. Svou inspiraci čerpal nejen kontrastem koncepce nové přestavby částí Vídně, ale také z cest po Itálii, Řecku a Egyptě. Tyto země se starověkými jádry měly možnost vytvořit města, která rostla v tempu neovlivněném industrializací, v měřítku přiměřeném člověku. Jejich struktura napříč léty měnila tvary pomaleji, nepodléhala celoplošným přestavbám a utvořila tak přirozené prostředí s vlastním nepopsatelným kouzlem. Tomuto kouzlu se Sitte právě rozhodl vytvořit alespoň základní jazyk a vysvětlil z vlastního pohledu jeho určité principy, a jak je uměle vytvořit a využít pro nová města.³⁴

Sitte neodmítal moderní dobu a její atributy, pouze ve své tvorbě navrhoval plány, které dokázaly veškeré strany problematiky skloubit do esteticky a citově přívětivého celku.³⁵ V originále textu navrhuje úpravy Ringstrasse, které ale nebyly nakonec uplatněny – je otázkou, zda by byly přínosné ve své realizaci. Dílo nakonec získalo značný ohlas, který překonal očekávání jeho recepce a poskytlo Sittemu nový život. Podobná literatura byla v této době pojatá spíše z technického hlediska, tento umělecký a více lidský náhled na situaci byl vítán.

Sitte byl zván na přednášky a žádán o návrhy jak urbanizačních plánů různých českých měst, tak i jednotlivých staveb. Taktéž byl předvolán na pozici porotce několika architektonických soutěží. Jeho plány se obecně soustředily na základní atributy: asymetrie, různorodé tvary ulic místo přímočarých mřížek, záměrná malebnost. Těžiště prostoru představovaly administrativní budovy a chrámy, které i přes svou majestátnost zapadají do celku uvolněného rozpořádání okolních budov. Navrhl regulační plány pro Přívoz (1894) kde projektoval realizované objekty nového kostela Neposkvrněného početí Panny Marie, radnice a fary. Další součásti plánu doplňovali místní architekti, dodržovali pouze základní zadání dispozice – docházelo tím ke kreativnímu propojení elementu „cizího“ plánu

³³ Viz Šopák (pozn. 15), s. 39.

³⁴ Camillo Sitte, *Stavba měst podle uměleckých zásad*, 2. české vydání, Brno 2012, s. 7–9.

³⁵ Zdeněk Lukeš, *Architektura secese v Čechách 1896-1914*, in: Vojtěch Lahoda (ed.) – Mahulena Nešlehová (ed.) et al., *Dějiny českého výtvarného umění [IV/I] 1890–1938*, Praha 1998, s. 155.

s přístupy místních architektů, kteří mu dávali konkrétní tvář. Uspořádání zástavby Přívozu se orientuje dle tvaru kosočtverce s vloženým obdélným náměstím. Bloky lemují zaoblené ulice umožňující průhledy, kde se na každém nároží mohl divák těšit na jednu z architektonických dominant. Dále projektoval regulační plán Mariánských Hor (1902-1903), který byl dokončen synem Siegfriedem Sitttem a ve stejném roce dokončen i plán Hrušova (1903).³⁶

Očekávání, že podobný návrh vznikne i pro Moravskou Ostravu, bylo naplněno roku 1897. V roce 1903 byl Sitte přizván ke znaleckému posudku polohových plánů. K úplné realizaci ale nikdy nedošlo především kvůli vlastníkům domů, kteří odmítali novou přestavbu. Nejbližší realizace k tomuto plánu proběhla na ulici Na Hradbách a Jiráskově náměstí (Kaiser Franz Josef Platz), kde se dům č. p. 162, sledovaný jako předmět této práce, nachází.³⁷ Sitteho odkaz ale nadále utvářel město – když ne již přímou inspirací, upozomil svým působením na potřebu promyšlení urbanistické a umělecké podoby města.³⁸ Každý Sitteho projekt byl vždy doplněn o komentáře, články, přednášky – toto obohacení dodalo lidský přístup, který přesahoval rámec chladného technického plánu a dal možnost obyvatelům se alespoň minimálně seznámit s názory a zdůvodněním těchto přestaveb. Sitteho urbanizační řešení Ostravy bychom mohli charakterizovat jako jeden z posledních pokusů o nové řešení s kořeny v klasickém historizujícím kontextu. Také se jeho návrhy zabývají podobnými otázkami architektury, které se objevovaly v počátcích debat historizujících slohů.³⁹

Mimo stavební firmu Ferdinanda Mainxe a Leopolda Poppa, které se věnuje samostatná kapitola je nutné poskytnout přehled dalších autorů, kteří formovali architektonický profil Ostravy kolem roku 1900. Cíle těchto stavebních firem často nebyly uměleckého rázu – v této době se založení stavebnické kanceláře profilovalo jako lukrativní podnikatelský tah. Vyučení architektů bylo v důsledku zanedbání umělecké složky mnohdy spíše technického rázu.

Podstatnou změnou pro vývoj architektury na Moravě a ve Slezsku bylo působení Otty Wagnera (1841–1918) na Akademii výtvarných umění ve Vídni, a to od roku 1894. S jeho nástupem Vídeň uvítala skupinu architektů z českého území, kdy valná většina z nich vystudovala brněnskou průmyslovou školu.⁴⁰ Wagnerovi žáci aktivní na území Moravské Ostravy byli: František Fiala (1878–1927), který roku 1906 společně s Františkem Grossmannem (1876–1933) založili stavební firmu s nejúspěšnější realizací dolu Michal, který je dnes národní kulturní památkou. Hans Ulrich (1861–1920) který pracoval

³⁶Viz Strakoš (pozn. 13), s. 132. – Viz Lukeš (pozn. 35), s. 156.

³⁷ Camillo Sitte a jeho urbanistické projekty v Ostravě, *Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu*, <http://www.krasnaostrava.cz/camillo-sitte-a-jeho-urbanisticke-projekty-v-ostrave/>, vyhledáno 14.07.2022.

³⁸ Viz Šopák (pozn. 15), s. 178–181.

³⁹ Taťána Petrasová, Hlava šestá, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009, s. 596–597.

⁴⁰ Viz Lukeš (pozn. 35), s. 157.

pro stavební oddíl Vítkovických železáren si nejprve přivlastnil stavby rezného zdiva, po osamostatnění se přiklonil k historizujícím slohům a s přelomem století se přiklonil k vegetabilní secesi – ve spolupráci s Aloisem Mihatschem (?–?) v provedení Nájemního domu Hanse Ulricha dokončeného 1904. Ulrich byl kromě jeho architektonického tvoření váženým politikem a v roce 1918 byl dokonce zvolen starostou.⁴¹ Pro Vítkovice a Severní dráhu Ferdinandovu pracoval taktéž Robert Hladische (1880–1955), a to pod záštitou stavební firmy Mihatsch & Ulrich. Dále stavitelé Józsa Dvořák (1874–?) a Eugen Noë (?–?), kteří se společně i s Ferdinandem Mainxem a Leopoldem Poppem podíleli na radniční frontě nájemních domů dnešního Masarykova náměstí. Noë dále obohatil Moravskou Ostravu s výrazně secesní stavbou Nájemního domu Sigmunda Urbacha na ulici Nádražní z roku 1903, kde mimo florální štuky pozorujeme typickou organickou modulaci kovových prvků. Nedaleko na stejné ulici se nachází Nájemní dům s lékárnou U Anděla dokončený 1910, autora Františka Srny (?–?), který je v propojení s názvem zdoben rozměrným reliéfním štukovým polem s vyobrazením postavy anděla (autor signován V. Novák). Fasáda je pozdně secesní s filigránským dekorem a štuky se soustředí převážně okolo oken. Otokar Bém (1868–1949) se podílel na budově Ředitelství Vítkovických kamenouhelných dolů (dnešní Smetanovo náměstí), kde citlivě doplnil třetí poschodí a schodišťový rizalit. Nelze opomenout Felixe Neumanna a Wunibalda Deiningera (1879–1963), kterým se text věnuje podrobněji.⁴²

Stavební ruch se krátkodobě zpomalil důsledkem ekonomické krize roku 1899. Silným faktorem bylo zadlužení města. Moravská Ostrava nebyla ve své historii správním městem a většina nejvýdělečnějších průmyslových podniků sídlila mimo město – nebylo tedy možné získat přímé daně, které se začaly zvyšovat a doplatili na ně především místní živnostníci.⁴³ Další vlna výstavby počala od roku 1906, iniciována vydáním asanačního zákona dne 21. dubna 1903, který umožnil osmnáctileté osvobození nemovitosti od daní. Tato nabídka byla vítána především velkými stavebními firmami, které byly postihnuty hospodářskou krizí. Zákon zahmoval třetinu domů na území, počtem přibližně 400 budov. Bohužel první světová válka přerušila tyto ambiciózní možnosti a pouhá pětina majitelů zahrnutých nemovitostí nabídky využila. Za této nejisté doby se ale přesto objevily nové stavby, převážně se jednalo o budovy škol, nemocnic, bank a úředních budov, beze kterých by se město neobešlo a veškeré náklady na tyto objekty zaštitilo.⁴⁴

⁴¹ Rezná cihla měla využití i u autorů české národnosti – Obytný dům s ordinací MUDr. Josefa Hály na dnešní Sokolské třídě byl dokončen roku 1893, jeho autorem Bohumil Židlický (1855–1917). Materiálů využil v bohatě plastické formě a do dnešního dne se jedná o výraznou stavbu, která poutá každého kolemjdoucího.

⁴² Viz Strakoš (pozn. 14), s. 19. – Viz Strakoš (pozn. 13), s. 7–9, 21, 39, 45. – Osobnosti, *Encyklopedie města Ostravy*, https://encyklopedie.ostrava.cz/home-mm0/?acc=profil_osobnosti&load=1524, vyhledáno 07. 08. 2022.

⁴³ Viz Przybylová (pozn. 12), s. 244–245.

⁴⁴ Viz Vybíral (pozn. 5), s. 24–25. – Viz Šopák (pozn. 15), s. 73. – Viz Przybylová (pozn. 12), s. 252–254.

Architektura byla připravena na další etapu, která by překonala zdánlivě vyčerpané historizující motivy, kterými spousta fasád nájemních domů překypovala až do karikатурních hodnot.

Předchůdcem, ale i současníkem k secesi se stalo neobaroko a neorokoko. Vztah čisté plochy a detailního dekoru vymykajícího se klasicizujícím restrikcím neorenesance, a taktéž důležitý prvek narušení symetrie byli pro rozmach secese základním kamenem. Barokní a rokoková architektura začala být docenována právě až v druhé polovině 19. století, a to ve spojení se začátky restaurátorských rozhodnutí a zásahů, jmenovitě interiér kostela sv. Voršily v Praze (1883–1884) a kostela sv. Jana Nepomuckého v Kutné Hoře (1884–1886). Reflexe rokokového tvarosloví společně s impulsy ze vzdáleného východu, které secese silně využívala poskytovala možnost popustit fantazii a stylizovaně vytvářet novotvary. Podstatnou změnu zaznamenal význam a umístění dekoru, který se přestal omezovat na umocnění architektonických struktur.⁴⁵

S přelomem století se v Rakousko-Uhersku, ale i v Moravské Ostravě projevila nová tvarosloví. Jako průkopníka secese lze uvést zmíněný Polský dům (1899–1900) jehož autorem byl Stanisław Bandrowski, a který svou pestrostí posunul hranice možností. Navzdory hojné kritice se stále jednalo o hmotný monument a příklad změny, která se již nepohybovala pouze v teoretické sféře. Zároveň symbolizoval třetí stranu nacionálního sporu obyvatelstva a jeho reprezentace. Jeho tvarosloví bylo hybridní. Kombinovalo prvky přejaté z klasicistního a gotického vzorníku, a to nejen v dekoru, ale například pojetí hmoty zdiva. Ta byla symbolicky obohacena o kusy kamenů původně z hradeb města Krakova.

V této kontroverzní kombinaci ale sdílely svébytného ducha a podstatu secesního slohu.⁴⁶ Mezi prvními projevy secese obytného charakteru patřila vila na Johannyho ulici, projektovaná Hansem Ulrichem roku 1898. Svým vzhledem nebyla ale až tak modernisticky šokující – ostravské publikum bylo již seznámeno s místy až extravagantním způsobem kombinace prvků, které přinesla neorenesance, kterou české obyvatelstvo preferovalo. Již zmíněná vilová architektura a její fenomén přelomu století je obsáhlým tématem, které mimo své vizuální hodnoty doplňuje další informace o společenských vrstvách. Vily byly vždy místem „sociálně-elitní“ reprezentace, stejně jako prostorem architektonického experimentování.⁴⁷

Další významnou osobou utvářející novodobou tvář Ostravy, jehož jméno je zmiňováno až do dnešního dne byl Felix Neumann, který dokázal uchopit neo-slohy a plynule je obohatit a uzpůsobit secesnímu tvarosloví a ornamentálnosti. Kupříkladu na plánu jeho vlastního domu v dnešní Českoobrtrské ulici

⁴⁵ Viz Petrasová (pozn. 39), s. 597–600.

⁴⁶ Viz Kohout – Templ – Zatloukal (pozn. 20), s. 145. – Viz Galeta (pozn. 8), s. 29, 373–377.

⁴⁷ Viz Vybíral (pozn. 16), s. 7–9. – Viz Strakoš (pozn. 13), s. 7.

z roku 1902 pozorujeme plně rozvinuté tvarosloví. Použití rostlinných motivů a důmyslné tvarování organického rázu dává fasádě živý a hybný charakter, který navzdory dekorativnosti předešlých desetiletí nebyl přítomen skrze své ukotvení v klasických slohových řádech. Oproštění od strohých principů lineárnosti a přímých citací na existující stavby dodávalo architektuře secesního tvarosloví na novotě. Stavby se nemohly řídit pouze návrhy architektů, ale taktéž musely především vyhovovat požadavkům objednavatele. Ti převážně následovali trendy velkých měst, a tak se mohl sloh rozvinout ruku v ruce s aktuálními trendy.

Přímou inspirací mimo monarchii byla pro Ostravu i vzdálená Paříž. Místní Průmyslová jednota uspořádala exkurzi do velkoměsta při příležitosti Světové výstavy roku 1900. Před událostí (1899) se konala přednáška Julia Leischinga. Další přednáška profesora Schwarze se uskutečnila v březnu roku 1901 po výstavě.⁴⁸ Toto seznámení s pařížským Art Nouveau poskytlo možnost kombinování veškeré pestrosti slohu a propůjčilo svou vizuální prestiž několika ostravským stavbám.⁴⁹

Sloh po přelomu století ztrácí na své novosti a jako kyvadlo se vrací tendence se ze zdobného a honosného navrátit k více strohému a střízlivému, především ale k charakteristickému a univerzálnímu přístupu k architektuře. Secesní lehkomyšlnost a umělecky individualistické pojetí začalo popuzovat teoretiky i některé architekty.⁵⁰ Sloh se ale dále aktivně rozvíjel nejméně další desetiletí. K vyhovění měnících se požadavků následovala kombinace secesního vizuálního jazyka společně s klasicizujícími slohy. Do pohledového protikladu se začalo vyskytovat stále více puristických a geometricky orientovaných staveb, které štukový dekor a klasické stavební vyjádření opustily. Ve skutečnosti však vedle sebe tyto proudy koexistovaly a různě se propojovaly.⁵¹

Zástavba silně ovlivňuje charakter města, nejen vizuální, ale i pocitový. V poměru velikosti nájemních domů, které zdobily střed města a počtu nájemníků, kteří je obývali může působit řešení až jako plýtvání kapacity. Opak je ale pravdou. Pro svou funkci jak ve vyhovění objednavatelům, tak ve své reprezentativní funkci byly pro obyvatele města a své okolí ukazatelem, že město sílí a udávaly směr měšťanské identity.⁵² Do jaké míry se s touto reprezentací obyvatelé ztotožňovali se pak ovšem různilo. Politizování všeho, především monumentů architektury nebylo otázkou pouze úzkého kruhu zájemců,

⁴⁸ Viz Vybíral (pozn. 5), s. 44.

⁴⁹ Předpokládáme přímou inspiraci u domu na Žerotínově ulici, který svou výraznou florální složkou vystupuje z řad střízlivějších domů. Vzdělání architektů v Brně nám také na povídá, že by si přednášku nenechali ujít. Bohužel není tento fakt potvrzen, lze úsudky utvářet pouze z vizuálních referencí v jejich tvorbě.

⁵⁰ Viz Petrasová (pozn. 39), s. 608.

⁵¹ Paralely se světem výtvarného umění, kdy již několik desetiletí probíhá spor Akademického a moderního přístupu. Nejednálo se o vymezená časová období, kdy by se tyto dva proudy střídaly, ale zároveň se společně doplňovaly a vzájemný vliv byl nevyhnutelný. Jak architektura, tak další umělecká vyjádření měly nové významy a zasahovaly čím dál více specificky zvolené publikum, či přímo nepříliš četné skupiny.

⁵² Wolfgang Sonne, *Urbanity and density in 20th-century urban design*, Berlin 2017, s. 68–69.

naopak se jednalo o jednu z mnoha částí celku, kterým bylo napětí národnostního rázu. Není náhodou, že budovy jako Německý dům, na které byly vypsané architektonické soutěže pouze pro německé architekty, byly po roce 1945 rozebrány cihlu po cihle.⁵³

Jasným cílem bylo zrcadlení prestiže a moderního rázu Vídně. Bližšímu přiblížení k této metropoli monarchie byla práce zmiňovaného žáka Otty Wagnera Wunibalda Deiningera. Jednalo se o vídeňského architekta, který skrze svou první zakázku Obchodní a živnostenské banky (1904-1905) získal ohlas přinášející různorodé zakázky. Výrazově fasáda připomíná zaalpskou renesanci, zároveň ale využívá principů britského hnutí Arts & Crafts. Tuto inspiraci převzal nejspíše již při učení u svého otce, který byl členem vídeňské skupiny Cottage, která se inspirovala konceptem a formou anglických zahradních měst. Na budově se tyto vlivy projevují na výrazných konkávně prohnutých strmých štítech⁵⁴

Roku 1911 Deininger projektoval dům Rudolfa Reitze na ulici Přívozská 6 a lékárnu Moritze Ptaczka na Hlavním náměstí. Další rok obytné domy: Franze Echsnera na Hlavní ulici, na Říšské silnici dům Vincenze Heinze a Gustava Kulky, Ignáze Reitze na Hlavním náměstí. Tyto příklady se pohybovaly ve sféře propojení secesního dekoru s klasickými prvky antické architektury. Jedním z nejvýznamnějších projektů byl hotel National z roku 1912, který objednala zmíněná živnostenská banka, dnes pod názvem Hotel Palace, společně se sousedícím domem Ferdinanda Aufrichta s kavárnou Evropa (1911–1913). Jako žák Otty Wagnera a představitel vídeňské architektonické scény poskytl tento architekt buržoazní německé vrstvě model architektury, který v tomto městě, stále se vnímaném jako provinčním, zprostředkoval kvalitu, kterou dosud Ostrava u mnohých postrádala.⁵⁵

Národnostní princip ovšem plodil i kritiku této architektury, která naopak preferovala české architekty. Často byly tyto zakázky vnímány jako čistě politické tahy a tento dojem umocňoval fakt, že o prestižních stavbách, na které byly vypsané soutěže, rozhodoval *Spolek architektů a inženýrů* ve Vídni.⁵⁶ Kvalita práce domácích jmen byla na dobré úrovni, a dokonce ve spoustě případů prošli čeští architekti stejným vídeňským vzděláním – právě toto porovnání potvrzuje vyhraněnost národnostních preferencí. Lokací byly Deiningerovy budovy umístěny na důstojných místech kolem ústředních komunikací a hlavního náměstí. Pohledu na ně se občané při pohybu městem těžko vyhýbali a o parcely těchto lokalit byl značný zájem.

⁵³ Nelze označit destrukci Německého domu za demolici – dům byl doslova rozebrán za drženými německými obyvateli, mezi kterými se nacházely i manželka a dcera Leopolda Poppa, tedy jednoho z architektů, kterým se tato práce věnuje.

⁵⁴ Viz Kohout – Templ – Zatloukal (pozn. 20), s. 145. – Martin Strakoš – Romana Rosová, *Ostravské dílo Wunibalda Deiningera*, Ostrava 2011, s. 6–8. – Historisches, *Wiener Cottage Verein*, <https://www.cottageverein.at/gestern-heute/historisches>, vyhledáno 23. 07. 2022.

⁵⁵ Viz Vybíral (pozn. 5), s. 81.

⁵⁶ Viz Šopák (pozn. 15), s. 63.

Tato situace se prudce obrátila koncem první světové války. 28. října 1918 k moci přistoupil okresní národní výbor tvořený delegáty českých politických stran. Městské orgány byly nahrazeny správní komisí, sociálnědemokraticky vedenou Janem Prokešem, který finalizoval dlouhodobou snahu obyvatel, a to sice sloučení sedmi obcí (Moravská Ostrava, Vítkovice, Přívoz, Mariánské Hory, Zábřeh nad Odrou, Hrabůvka a Nová Ves) 1. ledna 1924 pod jeden název: Moravská Ostrava.⁵⁷

První návrh na toto sloučení proběhl již v roce 1919, bohužel se skrze politiku národnostního složení dočkal realizace o pět let později. Doposud historické centrum takto najednou zpětinásobilo počet obyvatel. Tato změna prudce změnila národnostní dynamiky a vystavila doposud vyvýšenou německou smetánku do konfrontace s nyní převahou Čechů. Pro zdůraznění rozdílu: v roce 1900 bylo v Moravské Ostravě zaznamenáno 29 990 Čechů a 12 512 Němců. O třicet let později, několik let po spojení sedmi obcí, bylo evidováno 103 525 Čechů a 21 914 Němců. Tyto informace nám k této práci dokreslují dočasné vyvrcholení sporů, které silně ovlivňovaly i osud našeho nájemního domu, jakožto symbolu a reprezentace jedné ze stran politických svárů. Dopad na svět architektury se projevil od detailů jako provedení oficiálních dokumentů stavby v češtině až po preferování místních architektů českého původu. Stavební produkce se postupně obnovovala s cézurou hospodářského výkyvu let 1922–1924, kdy by zaznamenaný prudký pokles. Následujícího roku 1925 se ale sektor stavebnictví ustálil a započal nárůst investic do výstavby nových nemovitostí. K roku 1928 byl vyhotoven opět další *upravovací plán* pro regulaci urbanistického rozvoje. Jak se ale dalo předpokládat, jako každý jiný plán nebyl proveden v plném měřítku, a to především kvůli neexistujícího stavebního řádu, který by tak rozsáhlé změny umožnil. Pozornost kulturního a stavebního ruchu se začala soustředit na Prahu a Brno jakožto dvě nejvýznamnější města. Mimo produkci řadových bytových domů hrazených městským rozpočtem se zaměříme na autory umělecky pojatých zakázek. Dozvuky neobiedermeieru byly stále přítomné, například v díle Ernsta Kornera (1888–1966), postupně ale společně s neoklasicismem začaly být nahrazované pozdním kubismem v příkladech Anglo-československé banky od Josefa Gočára (1880–1945) realizované v letech 1923–1924. Pro stejnou instituci Gočár projektoval i objekty v Praze, Pardubicích a Hradci Králové – lze pozorovat zmíněné soustředění se na českou produkci. Další stavbou pozdního kubismu byla dnes již demolovaná budova moravskoostravského krematoria od Vlastislava Hofmana (1884–1964). Další příklady kubistické architektury přeživší do dnešního dne ku příkladu od dvojice architektů Františka Koláře (1890–1969) a Jana Rubého (1893–1948) je administrativní budova Revírní bratrské pokladny, dnešní hotel Mercure, která byla obohacena o art deco interiéry. Jako zajímavý příklad lze uvést Nájemní dům Jurie Gagarina z roku 1926 projektovaný Otakarem a Oldřichem Špačkem (životní data autorů neznámá) s rytmizovaným symetrickým čistě geometricky

⁵⁷ Viz Kohout – Templ – Zatloukal (pozn. 20), s. 32.

pojatým průčelím. Následoval nástup purismu ve jménu žáků Jana Kotěry (1871–1923), kteří začali dosazovat do města puristické stavby, které pak začal doplňovat i funkcionalismus.⁵⁸

Díky nestárnoucím fasádám moderních směrů je možné si na první pohled domyslet, že se oproti historizujícím slohům tak rozdílné domy vedle sebe nacházely snad z důvodu zalátání po-válečných mezer. Je to právě ale fakt, že od sebe budovy secese a funkcionalismu dělilo (v kontextu Moravské Ostravy) necelých 15 let, který zapečetí charakteristickou různorodost zástavby města.

⁵⁸ Viz Przybylová (pozn. 12), s. 403–404. – Viz Kohout – Templ – Zatloukal (pozn. 20), s. 9. – Viz Strakoš (pozn. 13), s. 8–9, 60, 68–69, 165, 230–237

2. Firma Ferdinand Mainx a Leopold Popp

K tématu této firmy se málokterý badatel dostane záměrně. I tato práce byla inspirována zachované památky, které firma realizovala, což bylo impulsem pro bádání k těmto stavitelích. Alespoň základní představení je proto na místě – historie založení firmy, první investoři a nastínění jejich tvorby.

2.1. Činnost firmy v kontextu své doby

Ekonomicky vzkvétající a rozvíjející se město dávalo přirozeně prostor pro činnost nových stavebních firem. Díky povaze průmyslu, který vládl městu, bylo možné získat objednávky přímo od významných zákazníků, pokud se jejich oslovení správně načasovalo.

Firma byla založena roku 1896 a byla pojmenována dle obou architektů – provozovatelem a vlastníkem firmy byl v realitě Leopold Popp. Roku 1907 F. Mainx od firmy odstoupil a nadále s Poppem spolupracoval jako koncesovaný stavitel. Pro stavební firmu přelomu 19. a 20. století bylo nezbytné poskytnout flexibilitu a škálu možností pro různé objednavatele a stavby. Od dělnických kolonií, přes sakrální architekturu až k nájemním domům a vilám. Průmyslová povaha města přinášející investory tohoto sektoru vyústila v realitu, kdy jeden objednavatel stál za zakázkami diametrálně odlišných požadavků. Byla to právě tato všestrannost a včasné pochopení vývoje města, které autorům přinesly jejich úspěch.

Začátek projekční a stavební činnosti firmy v letech 1896–1903 se soustředil především na již zmíněné podniky Moravsko-Ostravského těžářstva Marie-Anne a Ostravsko-frýdlantské dráhy. Jednalo se o provozní budovy pro průmyslové účely. Tyto stavby byly provedeny beze zásadního uměleckého záměru a ve srovnatelné kvalitě s produkcí dalších firem doby. Dominantním prvkem je pohledová režná cihla, která se stala typickým šarmem industriálních komplexů po celé Evropě. Pro dělnické obydlí byla cihla opatřena jednoduchou omítkou. Nekomplikované stavby byly ale příslibem kvalitní práce a možností podložit profesionalitu a vstřícnost firmy. Navázání vztahů s objednavateli na jednoduchých, ale pevných základech přineslo dlouholeté spolupráce, které přežily i změny jako například převzetí důlního pole těžářstva Marie-Anne Báňskou a hutní společností v roce 1910.

Jako přední mecenáš hrabě Johann Nepomuk Wilczek (1837–1922), pro kterého realizovali jak novostavby, tak rekonstrukci zakoupených objektů a v pozdějších letech pro něj Leopold Popp sloužil jakožto poradce v posudcích staveb poškozených důlní činností.

Typ zděného pavlačového dělnického domu, který byl firmou navržen se stal vzorem a standardem pro řešení ubytování dělníků. Rozdělení provozů a využití pavlače k přístupu do jednotlivých bytových jednotek přispívalo především k sociálnímu zlepšení situace v těchto obytných komplexech, které sdílelo několik rodin. Taktéž měl každý byt alespoň jednu místnost situovanou na východ či západ, dodávající přímý sluneční svit. Většina těchto staveb se bohužel nedochovala, převážně vzhledem

k poškození za druhé světové války, například bombardování 29. srpna 1944, a taktéž chátráním objektů a návazně nařízenou demolicí. Mezi dochované příklady patří Horní kolonie jámy Ignát, realizované v letech 1901–1910, těžířstva Marie-Anne na ulicích Daliborova (č. p. 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23), Bendlova (č. p. 3, 4, 6, 8-10, 12, 14, 16) a Slévárenská (č. p. 3-18, 20, 22) v Mariánských Horách. Domy jsou dnes v různém stavu, všechny prošly alespoň drobnými úpravami a ku příkladu na ulici Daliborova lze pozorovat několik příkladů rekonstrukce domů. Některá provedení se dočkala důstojného vzhledu jako dům č. p. 9.⁵⁹ Obecně se jedná o typ domků, v řádkovém uspořádání, pro čtyři rodiny, tedy o čtyřech bytech. Dva byty byly dostupné z ulice, dva v patře pak obsluhovalo vnitřní schodiště vedoucí na pavlač. Na koncích pavlače (stejně jako v přízemí po stranách) se v rizalitech nacházely záchody. Byty měly skromnou předsíň, spíž, kuchyň a obytný pokoj. Nejen komfort, ale i solidní konstrukci a zabezpečení těchto budov zajišťovaly různá nařízení stavebního úřadu, kupříkladu nutnost vyvýšení podlahy přízemního bytu minimálně 30 cm nad výšku terénu, aby se zamezilo vlhkosti v obytných prostorách.⁶⁰

Výhodou kolonie Ignát byly především prostory dvorců, kde si mohli dělníci chovat drobnou zvěř a pěstovat plodiny. Naopak kolonie Žofínské huti, na jejíž projektu spolupracovali s Ludwigem Fialou (1866–?) byla umístěna mezi zástavbou nájemních domů a její vzhled byl bližší tvarosloví využívaného Vítkovickými železárnami – valbové střechy, lizénové rámce hladké omítky v kombinaci s režným cihelným zdívem, dispozicí trojtrakty. Domy patrové s 12 byty a domy dvoupatrové s 21 byty pojal větší množství rodin. Kolonie se nachází na ulicích: Kolejní (č. p. 12), Masná (č. p. 1, 3, 3a, 5) a Porážková (č. p. 18, 20) na území Moravské Ostravy.⁶¹

Ze zkušenosti dělnických kolonií si autoři odnesli především řemeslné a technické znalosti – pro omezení materiálu a úsporu financí pro výstavbu nevznikl prostor pro náročnější architektonicko-umělecké zpracování.⁶²

Součástí portfolia stavební firmy byla i cihelna, díky níž si mohli sami zajišťovat, ale i prodávat samotný stavební materiál. Do jejího vlastnictví patřily i stáje, k prodeji byl tedy možný i dovoz materiálu. Tento provoz č.p. 1097 ze skromných archivních zdrojů datujeme na léta 1903-1942. Podnik vedl nejprve Anton Piantek, od kterého provoz odkoupil oficiálně Ferdinand Mainx.⁶³

⁵⁹ Viz Kohout – Templ – Zatloukal (pozn. 20), s. 146.

⁶⁰ Viz Jemelka (pozn. 10), s. 25. – Viz Strakoš (pozn. 13), s. 109.

⁶¹ Viz Strakoš (pozn. 13), s. 41, 231.

⁶² Po vzoru režné cihly se novější industriální budovy inspirovaly již v této době určitou estetickou hodnotou provedení a kombinovaly se secesní názvosloví společně s hrubým materiálem. Nejedná se ale o obytné budovy, a tak je toto srovnání pouze zajímavým dodatkem k tomuto tématu.

⁶³ Viz Jordánová (pozn. 1), s. 12, 30.

Prestiž stavební firmy u jejich klientely utvrdila účast na konstrukci dvou z pěti slavobrán na počest návštěvy Františka Josefa I. v červnu roku 1906. Pro tuto událost byly vybrány pouze další tři firmy (Grossman & Fiala, Felix Neumann, Skrobanek & Böhm). Brány byly realizovány dle návrhů Karla Schwangera.⁶⁴

Zákon pro asanaci Moravské Ostravy vyšel v 21. dubna roku 1903⁶⁵ a přinesl poptávku, která městu zprostředkovala vytoužený stavební impuls pro vylepšení nejen hygienických podmínek, ale především také kvality architektonické práce, která si zasloužila ohlas nejen místních obyvatel. Nejednalo se pouze o nové objekty, ale taktéž o transformaci starší zástavby, která neodpovídala nově nastaveným životním podmínkám. Domy neměly vhodnou kanalizaci, některé pozbývaly přístup k nekontaminované pitné vodě, dále chyběla plynofikace. Také domy přestávaly sloužit svou zastaralou dispozicí vzhledem k stále rychlejšímu nárůstu obyvatel ku poměru využití možností parcely. Velkou součástí asanací je i rozšíření komunikací: opět hygienické, ale taktéž protipožární účely a zavedení veřejného osvětlení.

⁶⁶

Nájemní domy poskytovaly pro stavitele stabilní zdroj příjmu. Mimo zakázky projektů pro cizí majitele jich několik bylo postaveno na vlastní náklady. Ferdinand Mainx byl majitelem sídla firmy čp. 1230 a nájemních domů čp. 1154 a 1116. Leopold Popp vlastnil domy čp. 1481, 1710 a taktéž protagonistu této práce č. p. 162.⁶⁷

Nová vlna poptávek umožnila stavitelům kreativně využít nového tvarosloví zmíněné geometrické i florální secese. Sloh měl nejednu kolébku a mnoho podob, v Ostravě se jedná o podstatně menší měřítko navazující na nejbližší a nejvýznamnější metropole. I hmotná bloková zástavba metropolí byla inspirací pro nové centrum – vytvoření smysluplného, harmonického objemu města a nového měřítka v aktuálním a moderním profilu.⁶⁸

Nejvýrazněji secesní dochovanou stavbou autorů Mainxe a Poppa je dům na nároží ulic Žerotínova I a Nádražní.⁶⁹

Jednalo se i o samotné sídlo firmy. Bytové prostory obýval Ferdinand Mainx se svou rodinou.⁷⁰

V návaznosti na industrializaci a odstup člověka od přírody se secese soustředila na zahrnutí tohoto přírodního motivu jak do kultury, tak i do vizuálního slovníku. Mentalita tohoto slohu je přímo

⁶⁴ Viz Šopák (pozn. 15), s. 61.

⁶⁵ Viz Vybíral (pozn. 5), s. 25.

⁶⁶ Viz Šopák (pozn. 15), s. 168–169.

⁶⁷ Viz Jordánová (pozn. 1), s. 12.

⁶⁸ Viz Vybíral (pozn. 5), s. 65–70. – Viz Jordánová (pozn. 1), s. 19.

⁶⁹ V aktivních letech firmy byla adresa: Bahnhofstrasse – Spengergasse, Hause Konstr. Nr. 1154, Bauparzelle Kat. 2463. Zdroj: Viz Jordánová (pozn. 1), s. 12.

⁷⁰ Viz Vybíral (pozn. 5), s. 44.

reflektována na jeho podobě, a to především uplatněním organických tvarů, které nutně nečerpají z předešlých vzorů. Povaha secesního tvarosloví a kultury poskytovala kontrast pro vlastníky a objednavatele těchto domů, kteří často měli přímý vztah k industriálnímu strohému světu. Tyto kontrastní pohledové hodnoty poskytovaly novotu a retrospektivně tento kontrast dopomohl vytvořit prostor i pro ocenění neobvyklé estetiky industriálních komplexů.⁷¹

Pro toto období byl i významný vzrůst dělnického bydlení a modernizace průmyslové architektury. Provozy bylo nutné upravit pro nové technologie. Pro městské části Mariánské hory a Přívoz takto Mainx a Popp projektovali převážně dělnické domy a jednopatrové domy s provozy v přízemí. Většina těchto objektů byla opět zničena při bombardování a zanedbáním jejich stavu s následně nevyhnutelnou nutností demolice.⁷²

Od roku 1918 se situace pro architekty prudce změnila. Politický stav upřednostňoval české stavitelské firmy a tuto realitu lze pozorovat už jen na podkladech ke stavbám samotným, které byly nyní vedeny jak v jazyce německém, tak stále více v jazyce českém.

Výstavba nájemních domů Mainxe a Poppa se omezila na čtyři budovy v rozpětí let 1919–1943. Tvarosloví navazovalo na předchozí tvorbu v kombinaci s historizujícími prvky baroka. Inovaci a kreativitu v těchto domech již nepozorujeme.

Další zakázky z tohoto období přicházely především od věrného investora J. Wilczka a orientovaly se na území Slezské Ostravy. V okolí Dolu Zárubek a Dolu Trojice se vyskytly statické problémy mnoha budov vzhledem k poddolování jejich podloží. Jednalo se o rekonstrukce obytných domů, Kostela sv. Josefa, místní nemocnice, Wilczkova ekonomického ředitelství a později také Wilczkova zámku, kde došlo k demolici dílen, sýpek a garáží v následku sesedání půdy.

Mezi poslední zakázky pro J. Wilczka a celkově pro stavební firmu patří zmíněné posudky stávajících objektů Leopoldem Poppem. Firma pak nalezené chyby opravila. Zánik firmy a oficiální ukončení její činnosti spadá na začátek roku 1943 vzhledem k politické situaci a úmrtí Ferdinanda Mainxe.⁷³

Jejich rozsáhlá práce utvořila podstatný kus identity Moravské Ostravy tak, jak ji známe do dnes. Většina nájemních domů autorů v centru se těší z rekonstrukcí, a tak jejich krása stále přetrvává i po více než sto letech.

⁷¹ Marvin Trachtenberg, *Architecture: From PreHistory to Post-Modernism*, New York 1986, s. 509-510. – Peter Gössel – Gabriele Leuthäuser, *Architektura 20. století*, Praha 2003, s. 43, 57–59.

⁷² Výpis objektů lze získat skrze Archiv města Ostravy jak ve fyzické či digitalizované podobě se všemi dostupnými detaily.

⁷³ Viz Dokoupil (pozn. 3), s. 126–127.

2.2. Ferdinand Mainx

Narodil se dne 30. 8. 1860 v Šenově u Nového Jičína Ferdinandu Mainxovi (1831–1884) a Magdaleně, rozená Tilemannové (1834–1913), která byla dcerou tesaře Johanna Tilemanna v Šenově u Nového Jičína. Zemřel neznámou příčinou dne 9. září 1942 v Moravské Ostravě.

O vzdělání není dochováno mnoho informací, doložit lze pouze, že navštěvoval německou obecnou školu v rodném městě. Dále se předpokládá jeho studium na Německé státní průmyslové škole v Brně. Jeho pobyt v Ostravě je doložen až při založení firmy Mainx & Popp v roce 1896. Zde působí až do roku 1942–1943, kdy byl jeho majetek zkonfiskován a v této době je v domovském listě uveden ale jako nezvěstný.

Mimo aktivní působení ve stavební firmě byl Mainx členem Moravskoslezského živnostenského spolku a roku 1902 zakládá (společně s dalšími) Spolek umělecko-průmyslového muzea pro ostravsko-karvinský revír. Roku 1903 je pak představiteli města a zástupci horních a hutních společností zvolili členem technického výboru pro založení muzeum. Tato pozice obnášela vytvoření sbírky a vhodné zdokumentování exponátů.

Svůj život v Ostravě, jak bylo zmíněno, strávil v domě na ulici Žerotínova č. p. 1, který je do dnes známý svou fasádou čisté florální secese, kdy podobné prvky pozorujeme na Eisnerově vile u Husova sadu.⁷⁴ Tato spojitost je čistě na základě vizuálního porovnání – původní plány vily se nedochovaly.⁷⁵ V domě vyrůstalo pět jeho dětí, kteří později dosáhli zajímavých kariér, mj. ve dvou případech pokračujících v profesi svého otce: Dipl. Ing. Walter Mainx (*1903–?), který byl stavitelem v Moravské Ostravě, MUDr. Fritz Mainx (*1909–?) praktikující štábní lékař ve Strassburgu, Helmut Mainx (*17.2.1911–15.10.1987) působící jako knihkupec v Moravské Ostravě, Opavě, Praze a Vídni. Dále dcera Magdalena, provdaná v Bavorsku Neebová (*1915) v domácnosti, a syn Hermann Mainx (*7.4.1877–?) působící jako stavitel v Brně.

Bližší informace bohužel nebyly o autorovi dochovány.

⁷⁴ Vila Julia Eisnera, dokončena roku 1903, (dnešní) ulice Miličova 1231/10. Vila byla zakázkou pro právníka Julia Eisnera (1883–1941?), řešena s bohatě pojatou fasádou vzorů vegetabilní secese. Oblíbený motiv kombinace hladké a strukturované omítky se projevuje i na této stavbě (stejně jako později z domu č. p. 162). Svým vzhledem je nejbližší k domu na Žerotínově ulici, taktéž dokončeným k roku 1903 – štuky mají místy až identický vzhled (především květy, které bohatě zdobí obě fasády) a lze s jistotou pouhým pozorováním určit, že se jedná o projekty, které vznikly ve stejnou dobu, a především v jednotné vizi. (Viz Strakoš (pozn. 13), s. 31.)

⁷⁵ Viz Dokoupil (pozn. 2), s. 59–60. – Viz Vybíral (pozn. 5), s. 44.

2.3. Leopold Popp

Narodil se 27. 9. 1867 v Novém Jičíně, rodičům, kteří byli oba spjati se soukenickým řemeslem – otec Josef Popp byl mistrem a jeho žena Amalie byla dcerou soukenického mistra Franze Klotzmannna.

Vzdělání obdržel na Státní průmyslové škole v Brně. Dále pak praktikoval ve firmě Friedricha Fuldy v Těšíně, kdy především pracoval jak na báňských, hutních tak i soukromých stavbách habsburských arcivévodů a Těšínské komory. Roku 1887 působí a usazuje se v Ostravě, nejdříve u firem stavitelů Franze G. Böhma a Josefa Zuberu. S touto zkušeností, jako byla například spolupráce na výstavbě Německého domu (1893–1895), získává roku 1896 stavitelskou koncesi a přebírá firmu zmíněného J. Zuberu společně s Ferdinandem Mainxem. Takovýto postup byl pro svou dobu zvyklý a nijak výjimečný.⁷⁶

Popp byl jedním z představitelů německé buržoazie v Moravské Ostravě. Roku 1899 získal měšťanská práva a v r. 1907 se oženil spolu s Aloisií Louise, rozenou Petrankovou (*1876–?). Společně měli jednu dceru Irmtraut (*1909–?). Rodinu a autora především potkal v následku jejich původu tragický osud po květnu 1945. Společný majetek Leopolda a Louisy byl zkonfiskován k datumu 29. září 1945.⁷⁷ Následně byly dcera s manželkou nejprve v internačních táborech v Ostravě – jako jednu z prací měly účast na rozebrání Německého domu, který na začátku kariéry Leopold pomáhal projektovat. Aloisie byla poté díky pokročilému věku propuštěna na svobodu, Irmtraut byla v táboře až do května roku 1946. Obě pak byly odsunuty do okupačního pásma v Německu a jejich osud od tohoto bodu není znám. Leopold byl nejprve uvězněn v pankrácké věznici, poté byl převezen do Malé pevnosti v Terezíně. Cestu bohužel nepřežil vzhledem k předešlému fyzickému a mentálnímu strádání a byl pochován v masovém hrobě v Bohušovicích nad Ohří v květnu roku 1945.⁷⁸

⁷⁶ Viz Šopák (pozn. 15), s. 60.

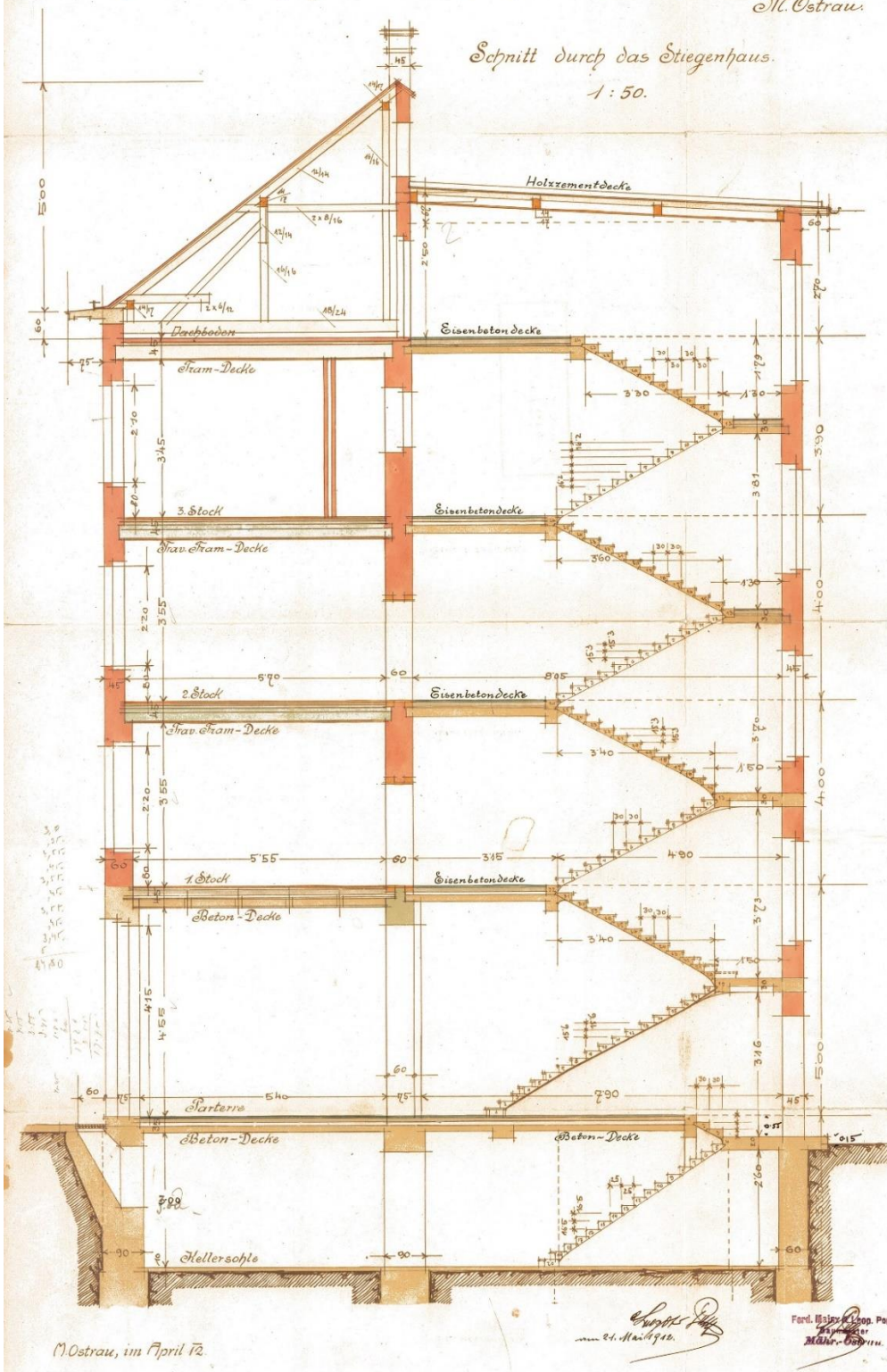
⁷⁷ Dokument 359/45 ze 29. 09. 1945 uložen v Archivu stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 338.

⁷⁸ Viz Dokoupil (pozn. 3) s. 126–127.

Plan über die Erbauung eines dreistöckigen Wohn- und Geschäftshauses, Ecke
 an Stelle des Umbauplanes
 Franz Josefs-Platz Realschulgasse C. N. 162, für Herrn Leopold Popp, Baumeister in
 M. Ostrau.

Schnitt durch das Stiegenhaus.

1:50.

I – Nájemní dům č. p. 162 na Moravské Ostravě, Průřez budovou, vyhotoveno 21. května 1912, Archiv stavebního úřadu obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace domu č. p. 162.

3. Dům Poštovní N°162

Hlavním tématem této práce je dům na ulici Poštovní, č. p. 162. V původních plánech označován jako obytná a obchodní budova N°162. Jednotlivé kapitoly poskytují popis domu od myšlenky vzniku, přes původní a aktuální podobu, až ke zamyšlení se nad tímto objektem a jeho významem ve struktuře města.

3.1. Zadání a charakteristika lokace

Parcela pro výstavbu nového domu byla zakoupena Leopoldem Poppem se záměrem vystavět dva nájemní domy s prostorem pro obchody v přízemní – tento typ domů byl základem novodobých měst a jejich výstavba neřešila pouze otázku obytného prostoru a estetického řešení, ale prezentovala se jako rozšířený způsob podnikání. Do této budovy vkládal investice pouze on sám.⁷⁹ Zakoupil tedy dva pozemky, parcely 450 a 451, přičemž se na parcele 450 vyskytoval domek, který nesl původní číslo popisné. Tento dům byl poté demolován. Dispoziční situaci nám doplňuje dokument ze dne 3. ledna 1912. Další dochované plány z roku 1912, které jsou dostupné v archivu Stavebního úřadu vyobrazují nejprve dům č. p. 162 společně s domem na ulici Reální č.p. 338. Byl to ale pouze č. p. 162, který byl vystavěn (na parcele č. 450) v době vyhotovení těchto plánů a jeho dispozice odpovídá nákresům. Úředně potvrzený dokument má ve své finální verzi vyškrtnut objekt, který měl tvořit č. p. 338 s poznámkou „nicht ausgeführt“ („neprovedeno“). Rozdělení tedy proběhlo hned v prvotní koncepci těchto plánů. Lze předpokládat, že realizace domu č. p. 338 způsobila finanční tíseň firmy. Dokumentace dostupná k domu č. p. 338 je sice střídá, ale na rozdíl od č. p. 162 obsahuje všechny původní plány projektu a také podklady o potvrzení dokončení stavby 19. listopadu 1928, více než o deset let později.⁸⁰ Možnost případného dohledání nákresu fasády pro č. p. 162 je spíše nereálná vzhledem k faktu, že až do roku 2009 bylo povoleno Stavebním úřadem, aby si dokumenty mohli návštěvníci odnést na výpůjčku mimo budovu, a proto se již s objevem archiválie nepočítá.

Dům č. p. 162, spolu s dalšími, tvořící hranice náměstí musel splnit reprezentativní očekávání. Jeho dispozice umístěná v blízkosti hlavního náměstí měla významný vliv na jeho finální podobu. Objekty v takovýchto lokalitách udávaly směr architektonického rozvoje města i obecného vkusu.⁸¹

Většina zástavby kolem hlavního náměstí sledovala podmínky pro jeho přestavbu ze stejné doby, tedy z let 1912–1913. Zadání bylo specifikováno pouze jako nájemní dům třípodlažní s vysokým štítem.⁸² Je to ale plán náměstí Císaře Františka Josefa (dnešní Jiráskovo náměstí), který započal již před

⁷⁹ Viz Dokoupil (pozn. 3), s. 126–127.

⁸⁰ Nekategorizovaný dokument ze 29.11.1928 uložen v Archivu stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č.p. 338.

⁸¹ Viz Sonne (pozn. 52), s.126–127.

⁸² Původní podoba domů na Hlavním náměstí v provedení patrových domů s podloubím. (Viz Galeta (pozn. 8), s. 8–9.)

přelomem století, a především zmiňovaný asanační program, v rámci kterého se musely rozšířit ulice dopomohl k odkoupení několika domů pro tuto realizaci. Prostranství bylo původně zastavěno, prostor byl tedy uvolněn a domy lemující nově vzniklé náměstí taktéž vyžadovaly nové řešení.⁸³

Sřetnutí ulice Poštovní, Reální a nově realizovaného Jiráskova náměstí vytvořila prostor pro možnost výstavby tří domů dispozice dvou či tříkřídlého traktu.

Naproti č. p. 162 se nachází dům autorství Felixe Neumanna (1860–1942) s adresou na ulici Reální 1476/5. Dům byl dokončen k roku 1911. Hotel Garni (dnes jednou z budov Filosofické fakulty Ostravské univerzity) dvoutraktové dispozice s výrazným parterem členěným převýšenými valenými okny zvolil řešení mělkých rizalitů po obou stranách nároží, které zdůrazňují převýšené trojúhelné štíty. Jak řešení parteru, tak umístění štítů doplňují dále vysoké pilastrové řady s dekorativními hlavicemi. Fasáda je doplněna o dekor, který je vepsán do obdélných polí – dodávající vzhled dekorativní tkaniny a je provedena v čistě secesním pojetí. Ačkoli budova měla možnost využití výrazného nároží jako architektonické dominanty, je provedena spíše harmonickým doplňováním se hmot.⁸⁴

Třetím domem je Nájemní dům Karla Krause, dokončen roku 1912 a projektován Ludwigem Faiglem. Adresou Jiráskovo náměstí 159/10. Dvoupodlažní parter a čtyřpodlažní obytné prostory kombinují barokní a klasicistní tvarosloví pod velením pozdní secese. Stejně jako Hotel Garni se tento dům rozhodl nesoustředit na svá nároží – jak napovídá samotná adresa, orientuje se ústřední hmotou ze tří traktů vůči náměstí, kam směřují okna nejvyššího obytného podlaží, jako jediná ve hmotě fasády, a ne mansardové střechy, zakončena segmentovým štítem s oválným oknem a vegetabilním štukovým dekorem. Dům zdobí čtyři arkýře, které lemují jak nároží, tak zároveň zmíněný trojosý střed s převýšením. Plocha fasády opět zdobena vysokými pilastrovými řady a zdobnými štukovými hlavicemi. Nároží jsou ponechána v konvexním zaobleném provedení bez jakýchkoli výčnělků či dodatečných zvýraznění.⁸⁵ Jak vysvětlí popis objektu, dům č. p. 162 jako jediný využil příležitosti ve vytvoření dominantního nároží, které poutá pozornost. Taktéž se tímto umocňuje myšlenka zástavby bloku jako celku, harmonické hmoty, kdy se projektanti staveb navzájem spíše doplňovali a nevznikly takto podobně koncipované návrhy. Jaká byla tato domluva, nebo zda byly tyto parametry zadány není známo.

⁸³ Viz Przybylová (pozn. 12), s. 253.

⁸⁴ Viz Strakoš (pozn. 13), s. 43.

⁸⁵ Ibidem, s. 47.

3.2. Původní podoba

Parcela na prestižním místě v přímém centru byla nejen vhodnou investicí, ale zároveň možností pro stavbu, která se nemusí omezovat na své majestátnosti. Dům se nachází na nároží Poštovní a Reální ulice. Od začátku ulice Poštovní (směrem od Husova sadu), lze pozorovat nároží objektu, tvořící kulisu pro záhyb bloku, který rozděluje Poštovní ulici od Jiráskova náměstí, dále pak vedoucí k náměstí Masaryka. Již z dálky upoutává a zve diváka blíže do jádra města.

Dispozice nárožního domu ve tvaru písmene J, tvořený parterem s prostorem a zázemím pro obchodní provozy, třemi obytnými patry a podkrovními prostory. K Jiráskově náměstí otočen pěti osami z nich dvě osy symetricky jsou po stranách zvýrazněny arkýři. Nároží ústící do Poštovní ulice tvoří tři osy s prostřední osou tvořenou balkóny. Do ulice Reální se budova obrací třemi osami, prostřední ve hmotě arkýře. Všechny arkýře svou hmotou probíhají vertikálně přes všechna tři obytná patra.

Jako původní podobu vnímáme stav domu hned po dokončení stavby, který se nám soudě dle stavu jak samotného objektu, tak dostupné dokumentace, zachoval. Slohově spadá stavba do kombinace secesního dekoru společně s barokními prvky. Celá hmota je svou barokní inspirací značně zalamovaná a konvexně-konkávě zprohýbaná. Zalomení fasády přináší celkem tři arkýře, dva z nich nároží lemující. Dominantou fasády jsou tři balkony na konvexně zaobleném nároží domu. Řešení je přímým odkazem na zmíněné trendy vídeňské architektury, kdy se nároží již nenavysuje, ale naopak se hmota fasády otevírá – v tomto případě prolamováním hmoty.⁸⁶

Ze spodní části balkonu, tedy té, kterou vidí divák z ulice, se nachází štukové vějíře vzhůru stupňujícího se dekoru. Jedná se o ústřední dekorativní prvek, který potvrzuje, že celá motivace fasády je zaměřena na iluzi vertikálního prodloužení. Tento aspekt pozorujeme taktéž na pilastrových rámcích, které jsou podepřeny plošným soklem s reliéfem diamantu. Jejich hlavice je zdobená štukovým symetrickým kompozitním zrcadlem tvořeným volutami, festony s kapkami a perlovci. Ústřední výplň zrcadla je ve tvaru mušle. Spodní zakončení pilastru nad soklem je tvořeno po stranách závitnicemi a třemi štrápci uprostřed, vytvářející dojem spuštěného svitku. Na fasádě se vyskytují celkem osmkrát, lemující arkýře – na straně Reální ulice ve zdvojeném charakteru.

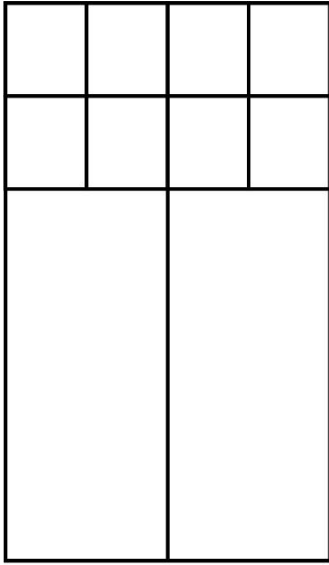
V úrovni parteru byl s výskytem štukové výzdoby velmi strohý, pouze se uplatnila prázdná vpadlá obdélná pole lemující výlohy. Hlavní dveře do domu (viz obr. č. 23) jsou dvoukřídlé. Odspodu jsou první dvě čtvrtiny v plném dřevě s vpadlými obdélnými poli. Výplň zdobená vprostřed nízce reliéfním pásem s pěti diamanty vepsanými do oválů, nahoře převrstven motivem triglyfu. Celá výplň obohacena o římsu

⁸⁶ Viz Šopák (pozn. 15), s. 155.

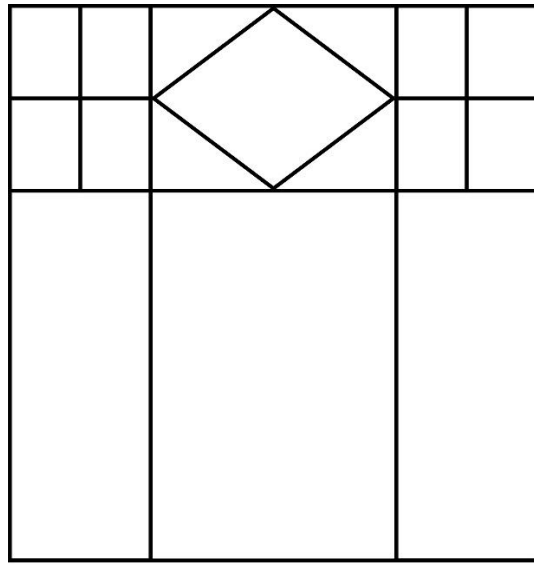
s kapkami a pásem dvakrát zalomeným v nízkém profilu. Jednou čtvrtinou jsou dveře prolomeny symetricky jednoduchými okny. Nad dveřmi je světlík, rozdělen symetricky na dvě části, doplňující poslední čtvrtinu celkové hmoty. Dveře jsou v ostění lemovány ústupkovým dekorativním motivem. Od vnitřní strany vně prázdný pruh, dále motiv podloženého stylizovaného perlovce napodobující až krajkový vzhled. Supraporta je tvořená zdvojeným pásem, symetricky upnutým ve dvou bodech a zakřiveným dle těchto kotevních bodů. Po stranách zakončen odstupňovaně podloženou kapkou, ze které se do třetiny výše dveří spouští vertikální feston.

Vchod do provozu umístěný pod balkóny nebyl zachován v původní podobě. Soklová římsa se nachází až pod okny druhého podlaží a zasahuje do hmoty arkýřů – detail zdůrazňující těžkou hmotu provedení.

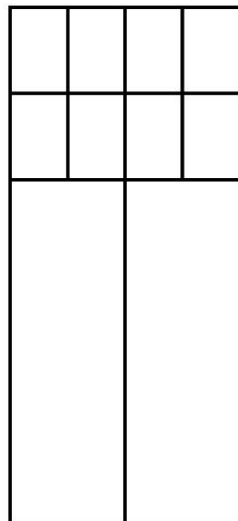
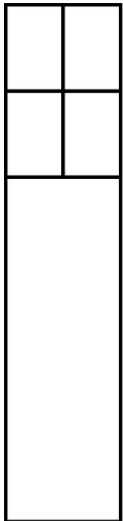
Štuková dekorace fasády je koncentrována především kolem oken. Okna lze využít jako přehledné orientační body pro lepší představu umístění štku a jeho estetické funkce – prvně vyličíme jejich uspořádání a typy.

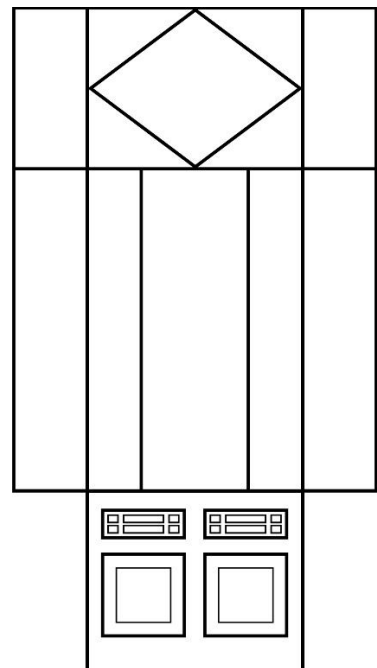
typ A

typ B

typ C

typ D

Okna jsou špaletová, dovnitř se otevírající, s různými motivy výplně – jednoduché překřížení či motiv ležatého diamantu, který komunikuje se zdobností pilastrových soklů. Jejich typy a členění si vyjmenujeme na příkladech.

Druhé podlaží čelící Jiráskovu náměstí, popisujeme-li zleva doprava, v první ose prolomeno typem B: tříkřídlym oknem s horizontálním členěním v horní části v poměru jedné třetiny. Horní dvě vnější tabule jsou členěny do kříže, tvořící čtyřtabulkový rastr, prostřední výplň s motivem ležatého diamantu do obdélníku vepsaného. Spodní křídla jsou jednotná, bez příčníků a dalšího dělení. Následují tři opakující se okna typu A: jsou dvoukřídla, v horní třetině horizontálně členěná, vrchní dvě tabule do kříže členěny na čtyřtabulkový rastr, spodní dvě křídla opět bez rastru. Vzhled výplně dvoukřídleho okna je stejný pro celý objekt. Pátou osu druhého podlaží tvoří opět uvedené tříkřídle okno typu B.

Nároží otočené do Poštovní ulice je tvořeno symetricky po stranách dvoukřídlym oknem typu A, prostřední balkón kopíruje motiv tříkřídleho okna, nazýván jako typ D. Vnější tabule jsou užší, společně tvořící dvě pětiny šíře. Rastry horních výplní jsou zachovány (mřížka, ležatý diamant). Spodní část balkónových dveří je plně ve dřevě s reliéfními čtvercovými a obdélnými motivy ve vpadlých polích. Do ulice Reální se ve hmotě arkýře objevuje poslední typ okna této fasády, typ C. Sdružené trojose symetrické okno, z vnější strany jednokřídle tabule, opět v třetině horní části členěno a rastrováno křížem do čtyř tabulek. Uprostřed dvoukřídle okno, užší než u typu A.

Pokud bychom chtěli vypsát strukturu pro celý objekt, začínající od Jiráskova náměstí směrem k Reální ulici:

2. podlaží: B-A-A-A-B-A-D-A-C-B

3. podlaží: B-A-A-A-B-A-D-A-C-B

4. podlaží: AA-A-A-A-AA-A-D-A-C-AA

V rámci střechy jsou čtyři uskupení oken. Jedná se převážně o malá okénka ve štítu uzpůsobených k jeho tvarům. Dále tři vikýře o třech malých oknech a jednom pultovém vikýři s oknem o třech čistě provedených tabulích.

Štuk v prvním podlaží obsahuje sokly vysokých pilastrů zmíněných výše. Šambrány oken jsou ústřední složkou fasády. Pro každé podlaží jsou různé – ve druhém předsazená parapetní římsa navazuje přímo na římsu soklovou. V linii s hranicí pilastrového soklu je na hladké omítce motiv vertikálního úzkého pásu s jednou podloženým obdélným kamenem. Na celém objektu nacházíme podobné subtilní detaily, které dodávají domu až charakter šperku, a i zmíněný obdélný motiv napodobuje typ řezaného drahokamu. Suprafenestry jsou ve formě přímé nadpražní římsy s dvěma kapkami symetricky v linii s vnějšími liniemi okna. Forma je opakována pro všechna okna druhého podlaží s výjimkou okna typu C, kdy jsou kapky pod římsou suprafenestry čtyři a navazující na linie vnějších tabulí oken. Částečnou změnu pozorujeme i u balkonových dveří, tedy u typu D, kdy je římsa vynechána a okno je nad pilastrovým soklem pouze lemováno po obvodu v hladkém pásu.

Třetí podlaží je ve svém řešení nejvýrazněji dekorováno. Šambrány jsou doplněny o honosné podparapetní štukové výplně. Pro všechna okna se opakuje symetrický ústřední motiv kombinace mušle zakončené ve tvaru vějíře či zvoncového květu – dvě sbíhající se voluty podsazeny akantovým listem a lemovány korálovým pruhem. Směrem vzhůru k parapetní římsě do čtyř bodů upnutý vějíř, v každém bodě do hmoty vtisknutý ovál, od kterých vedou pásy jako žebra ke středu mušle, ozdobeny opět šperkovým podloženým obdélným kamenem. Předsazená parapetní římsa je několikrát zalomená v souladu s vertikálními liniemi okna, pod kterým se nachází (u typu A dvakrát, typu B čtyřkrát, a u typu C je římsa přímá). Pod římsou jsou podporné polo-plastické konzoly, připomínající renesanční konzoly, rozděleny na vrchní část s motivem triglyfu, poté je hrot třikrát přepásán odstupňováním štukového zrcadla a vespod přepásán vejcovcem v pásu. Pro okna typu A jsou hroty dva, pod oknem typu B a C čtyři.

Lemující okno od parapetní římsy až po nadokenní římsu jsou symetricky umístěné polo-plastické pilíře, ve hmotě horní čtvrtiny dekorovány přepásáním, vertikálním motivem vejcovce a pod římsou hlavice s drobným zubořezem a polem se žlábkováním (tento motiv je v reálném měřítku velmi drobný). Pod předsazenou nadokenní římsou je pás stylizovaného vejcovce, který má pod sebou hladké vysoké pásové pole. Římsa suprafenestry je prodloužena o plechovanou zkosenou stříšku, dodávající až chinoiserňi vzhled, především u okna typu C.

Čtvrté podlaží je vzhledem k zmiňovaným honosným štukovým hlavicím pilastrů ochuzeno na dekoru oken. Ta jsou doplněna plochým hladkým pásem rámuje obvod po třech stranách, spodní tvoří předsazená parapetní římsa s jemně zkoseným podsazením – v horní části několikrát páskované, ve spodní v čisté ploše a podloženy pouze pro detail kvádríky jako symbolický náznak konzol. Nad okny vede v horizontální délce celé fasády čtyřlínkový pás.

Korunní římsa je předsazená a zalamovaná. Pod římsou po celé délce pás vejcovce a pod ním dvoulínkový horizontální pás. Nese nad sebou konvexní segmentový domovní štít secesního pojetí – segmentový oblouk je vlnitě zprohýbán, až “ondulován” a symetricky zakončen dvěma klasicistními vázami usazenými na pilířových útvarech na místo podstavců. Štít je zdoben štukovými variacemi festonů a kresebně pojatými závitnicemi, opět utvářející jakési svitky – všechno toto dění lemující kartuši, kde se vyskytují římské číslice vypovídající o roku vzniku (začátku výstavby) domu: MCMXII. Pod nápisem je umístěno okno se segmentovým zakončením rozděleno horizontálně jednou linií a vertikálně liniemi třemi do čtyř tabulek. Po stranách symetricky zrcadlená okénka o jedné tabuli se zkoseným a dovnitř prohnutým zakončením. Parapetní římsy jsou předsazené a v rámci rozpětí římsy podtrhnuty jednou odstupňovaným hladkým pásem štku.

Nejsilnějším vizuálním akcentem budovy je trojice půlkruhových balkonů v nároží a řešení jejich pohledových spodních částí. Každý je obohacen o štukový vějíř, který je ve středu upnutý k fasádě

a zasahuje zhruba do poloviny plochy. Všechny tyto prvky jsou čistě dekorativního charakteru beze statické funkce.

V druhém podlaží je od středu ven rozdělen podél na dvě pole. Podpořen je stupňovanou půlkruhovou konzolou. Vnitřní pole je hladké a vnější tvořeno žlábký obdélných polí, která jsou zakončena baldachýnovým obloukem. Vějíř je zakončen hladce, třemi pásy štuku.

V třetím podlaží je pole ve středu zdobeno drobnou volutovou konzolou (komunikující s motivem šambrán oken). Vějířové pole opět obsahuje zmíněné baldachýnové žlábký, nyní jsou ale po celé délce, vsazeny do obdélných polí a obohaceny o paprsky žebí mezi poli. Vnější zakončení vějíře je obloučkové, scházející se v ostré hraně.

Finální a nejzdobnější pole čtvrtého podlaží je opět ve středu podpořeno obyčejnou půlkruhovou stupňovanou konzolí. Ve hmotě vějíře, hladce zakončeného, jsou opět pole s baldachýnovým obloukem, jsou uspořádány paprskovitě od nejužšího bodu ve středu, směrem ven se rozšiřující. Jejich výplň je obohacena o lísky a perly. V hlavě motivu každého pole žlábký variace perly – ovál s propadlým středem. Plocha balkonu je pak na svých krajích lemována třemi pásy v každém podlaží.

Zábradlí je subtilní, nicméně zdobné, jednotlivé vertikální pásové segmenty tvořící opět šperkovitý dekor. Zdvojené, do sebe vložené čtyřcípé hvězdy se zaoblenými hroty, vespod prodlouženo o vertikální linii (dvakrát horizontálně přepásáno) a zakončeno kapkou.⁸⁷

Střecha je členitá, sedlová s valbami, vikýři a zmíněným domovním štítem. Konstrukce krovu je nesymetrického mansardového typu, vaznicové soustavy tvořené stojatou stolicí s kleštinami, stojkami a rozpěrami. Komíny jsou vyzděné z cihel s betonovými čepkami.⁸⁸

Přízemní podlaží bylo původně zčásti vyhrazeno pro obchody (toto uplatnění přetrvalo až do dnešního dne). Dále pak tři obytná patra, první a druhé s identickou dispozicí, třetí s drobnými změnami. Půda byla situována v jádru jakožto prádelna (udáváno dispozicí potrubí) a později byla obohacena o dvě bytové jednotky skromného rozměru (dvoupokojová a jednopokojová).

Bytové jednotky byly převážně složeny ze vstupního základu předsíně, koupelny, toalety a spižířny,

⁸⁷ Zpracovávání železa je podstatným secesním odkazem, nejdůrazněji známým příkladem Tasselův dům v Brusellu od architekta Victora Horta. Tento prvek byl skoro pro každou budovu různorodý a v souladu s individuálním dekorem objektu. Nejvýraznější byla díla používající motivu kouřových linek, které se vymykalý jakékoli tradiční strukturu především nedodržením symetrie. (Mary Hollingsworth, *Architektura 20. století*, Praha 1993, s. 21-22.)

⁸⁸ Dokument MOP 53391/2008 ze 10. 11. 2008 uložen v Archivu stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.

Krytiny před rekonstrukcí roku 2008 v provedení zinkového plechu natřeného na červeně. Po rekonstrukci použití šupinové krytiny černé barvy na podkladu měděného plechu. Původní podoba střechy nedoložena v dokumentaci.

dále kuchyně, ke které byl přidružen pokoj pro sluhu či služku. Na druhé straně předsíně vstupy do dvou obytných pokojů.

Pro druhé a třetí podlaží bylo rozložení plochy na dva byty. Jednotka čelící Jiráskově náměstí o třech obytných pokojích, byt směrem do Poštovní a Reální ulice o čtyřech pokojích. Ve čtvrtém podlaží plocha rozdělena do tří bytů po dvou obytných pokojích. Pokoje byly mezi sebou vždy průchozí.

Vnitrobloky byly tvořeny pouze jakožto prostor, kam lze obrátit všechny provozní prostory, ale zároveň jim umožnit přirozené osvětlení. Nebyly jakkoli kultivovány jakožto společný prostor.⁸⁹

Rozvržení bytové jednotky bylo klasickou dispozicí pro svou dobu, která byla používána až do 40. let, jak lze například vidět na domě na ulici Zborovská 1910/4.

⁸⁹ Výstavba v centrech měst byla pestře zpracovaným tématem začátku 20. století, které řešili osobnosti jako Camillo Sitte a Otto Wagner. Mnohé návrhy byly uskutečněny ve zkušebním měřítku, města ale vzhledem k prudce narůstající populaci volila kombinace urbanistických plánů. Ostrava byla zastavována silně utilitářským způsobem, vnitrobloky jsou ve formátu příliš stísněných prostor a nepravidelných tvarů, které neumožňují rozsáhlé zelené plochy či jiné využití prostor nádvorí.

3.3. Současná podoba a stav

V roce 1951 proběhl odhad na základě zákonů 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě (trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě) a 65/1951 Sb. Zákon o převodech nemovitostí a o pronájmech zemědělské a lesní půdy (viz. obr. č. 7 a 8), které řešily nucený výkup (vyvlastnění) pozemků a nemovitostí do vlastnictví státu.⁹⁰ Popisuje stav budovy, v té době 39 let staré, na průměrně zestárlý, dispozičně odpovídajícímu původnímu stavu a odhadující životnost budovy na 60 let. Předpokládáme, že se jedná o odhad, který nezahnuje možné rekonstrukce a pracuje s původním stavem objektu, který spadá do roku 2011. Soudě dle pozorovaného stavu budovy v roce 2022 nebyl autor zprávy daleko od reality své predikce.

Omítka fasády je značně poškozena – jak v plošných sekcích, tak i dekorativní štuky. Proběhly určité pokusy o jakési zpevnění omítky, jak můžeme vidět na spodní straně balkonů a několika místech pod korunní římsou. Jedná se ale ve výsledku o zásah, který fasádu více poškodí v případně návazném restaurování.⁹¹

Dále je poškozený štuk lemující dveře a další poškození šambrán – nejen drobením se, ale taktéž několika hnízdy ptáků uchycených právě na výhodně vystoupělých částech.

Fasáda je stále původní a lze tento fakt ověřit pouhým pozorováním dnešního stavu. V poškozených místech vidíme, že se jedná o jedinou původní vrstvu a další úpravy se prozatím nekonaly – nenaznačuje tomu ani dostupná dokumentace. Výjimkou je omítka okolo vitrín přízemních nebytových prostor, pod

II – Návrh barevného provedení restaurování fasády, 1992, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162

⁹⁰ Karel Olišar, *Dispozice se státní pozemkovým vlastnictvím* (bakalářská práce), PFMU Masarykovy univerzity, Brno 2008, s. 15–16.

⁹¹ Pnutí materiálu s různou savostí popraská okolní omítku a při odstranění této dočasné záplaty bude nutno odstranění vrstvy navíc do hloubky, tedy se prohlubeň zvětší. Řešením by mohla být dočasná síť, která by zachycovala případné drobení fasády, jedná se ale o lidmi frekventované místo – bylo tedy přistoupeno k částečnému sklepní omítky částí, které hrozily úrazem pro kolemjdoucí, a to k datu 26. 09. 2020.

nejníže usazenou soklovou římsou, zasahující ale i do hmoty arkýřů.⁹²

Nebytové prostory v přízemí objektu prošly značnými změnami převážně v rámci zateplení a izolace vůči bytovým prostorům nad nimi. Tyto přestavby jsou řádně zdokumentovány a dostupné k nahlédnutí v Archivu stavebního úřadu. Není jasné, zda tyto prostory měly původně jakoukoli výzdobu, nelze tedy spekulovat o ztrátách uměleckých detailů.

K interiéřům domu se nedochovala dokumentace, pokud ovšem vůbec existovala. Jejich popis je proto umístěn v této kapitole, která popisuje dům v dnešním stavu. Lze usuzovat, které prvky jsou původní (především vizuální propojení dekorativních prvků s těmi, které se nachází i na fasádě domu), a které jsou dodatečným zásahem (příkladem jsou pokoje rozdělovány příčkami z materiálů, které nebyly v roce vzniku budovy k dispozici), nicméně nelze doložit jejich reálný věk a původ.

Ve vstupní hale jsou po obou stranách na stěnách štuky stejného motivu jako ty, které dveře lemují zvenčí – vegetabilní motiv festonů. Na stropě vidíme štukové zrcadlo ve tvaru organického dekoru čtyřcípé hvězdy se zaoblenými hroty – motiv, který je nadále reflektován v kachličkách a zábradlí hlavního schodiště a zábradlí na balkonech nároží. Chodba po celé výši schodiště je zachována omítnuta bez další výzdoby.

Zhruba ve 80 % prostor domu je zdivo hrubě očištěno na svou surovou podobu, místy jsou obnaženy i základní železobetonové konstrukce (které tímto způsobem zrychlují proces chátrání). Zároveň doplněné příčky z pozdějších úprav jsou ve špatném stavu, místy jsou praskliny, kterými lze vidět naskrz. V případě znovuosídlení domu by bylo tedy nutné jejich odstranění.⁹³

Několik dveřních otvorů bylo zazděno, místnosti zůstaly přístupné z předsíně, ne mezi sebou. Bytové jednotky s dispozicí oken směrem k náměstí jsou v zdánlivě lehce lepším stavu, než byty s orientací na ulici Reální. U nezazděných dveřních otvorů jsou zachovalé dřevěné dveřní ostění s mělkým reliéfním geometrickým dekorem převážně ve vpadlých polích, který je stejný, jako rámce okenních tabulí. Ostění je primárně z mořeného dřeva, svrchní vrstva opatřena průhledným lakem. Dveřní křídla a okenní rámce jsou z dřeva bíle lakovaného (stejně jako okenní rámce).

Samotná dveřní křídla jsou převážně vysazena z pantů, opřená o stěny, vystavená poškození. Taktéž je

⁹² V letech 1992 proběhl návrh na opravu fasádní omítky, jednalo se o základní opravy poškozeného štuky, a především přemalba v odstínech zelené. Návrh byl i potvrzen památkovým ústavem (do detailu uznání specifických odstínů barev), k realizaci z neznámých důvodů nikdy nedošlo. (nekategorizovaný dokument ze dne 29. 04. 1992, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.)

⁹³ Žádosti o rozdělení bytů, tedy rozpůlení místností, případné zazdění dveřních otvorů, které na způsob enfilády propojovaly všechny místnosti, se začaly objevovat kolem roku 1959, taktéž potvrzeny žádosti z roku 1968 – proces byl tedy v závislosti na nájemníkovi a jeho potřebách, nejednalo se o plošnou úpravu. (dokumentace žádosti z roku 1959 a 1968, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.)

tomu u několika oken, která byla přírodními vlivy či manuálním opotřebením vysazena z pantů a jsou buďto chybějící nebo v prostorech rozmístěna. Okna se vzhledem k jejich měkkému rámu pokřivila a nedoléhají správným způsobem, kdy se pouhými nárazy větru mohou otevřít a vnitřní prostory jsou takto vystaveny přírodním živlům, špíně, plísni ad.

Okenní tabule jsou z části originální, kdy překvapivě vnější křídla jsou v převaze zachovány. U některých proběhly snahy o obnovu oken s novými, ještě nelakovanými křídly. Práce ale nebyla dokončena a vznikl takto dočasný nekoherentní vzhled.⁹⁴

Dále zachovalé okenní mřížky v rámci světlíků do špajzu. Mřížky vzdáleně kopírují tvar opakující se jak na zábradlích, tak na kachličkách použitých na chodbě.

Podlahy v bytových prostorech jsou parketovány, zdánlivě původní materiály. Při rekonstrukci objektu by ale musely být velmi pečlivě restaurovány a částečně či v určitých místech kompletně nahrazeny novým materiálem vzhledem k letitému poškození, které vyústilo v zprohýbané podlaží. Minimálně v jedné z místností je prošlápnutá díra v parketách, odhalující konstrukční podloží. Dále pak vidíme tento parket překrytý linoleem.

Střecha byla v roce 2008 částečně ošetřena kvůli zatékání – byly odstraněny původní střešní krytiny včetně klempířských prvků a taktéž neznámý podíl konstrukce krovu (nejednalo se o podstatnou část, soudě dle vizuálního přehodnocení při prohlídce).⁹⁵

Od svého vzniku se povaha Jiráskova náměstí několikrát proměnila, jeho podoba byla ale i napříč válečnými lety zachována téměř beze fyzické změny. Ke dni 1. 3. 1993 byl dům oficiálně prohlášen za kulturní památku.⁹⁶

Ve zmíněné práci Květy Jordánové se nachází fotodokumentace vstupní chodby k roku 2006. Objekt byl ještě ve velmi dobrém, především v čistém stavu. Nyní je budova zanesena – občasné vzniknutí neoprávněných osob, které v domě zanechaly různé předměty, opuštěné náčiní a předměty dělníků z nedokončených rekonstrukcí. Nejaktivnějším zapříčiněním nečistoty jsou ale především holubi – kvůli zmíněným problémům s okny se do domu dostanou bez problémů. Ačkoli probíhají aktivní snahy je z domu vyhnat, bohužel se jedná o problém, který lze řešit pouze řádnou revitalizací objektu nebo alespoň pro začátek opravou oken.

⁹⁴ Bylo by vhodné z objektu odstranit alespoň vysazené dveře a okenní křídla a přemístit je do stabilních podmínek, než by došlo k restaurování jednotlivých kusů, v tomto prostředí zbytečně degradují a ztrácí se tak zbytek vizuálního dědictví památky v rámci interiéru.

⁹⁵ Dokument MOP 53391/2008 ze 10. 11. 2008 uložen v Archivu stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.

⁹⁶ Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1252938, vyhledáno 26. 4. 2022.

3.4. Reflexe významu objektu

Opakovaným tématem studia dějin a dějin umění je nám neznámý život lidí z historických epoch, kteří nespádali do elitní vrstvy. I hmotné struktury, jako jejich obydlí se nedochovala nebo dochovala pouze v měřítku, které neposkytuje příliš detailní obraz dané doby. Do této kategorie spadají i nájemní domy, kterým se tato práce věnuje. Ačkoli se jedná o obydlí vyšší společenské třídy, stále je nelze srovnávat se zámky či šlechtickými paláci. Vznikly jako specifický fenomén sloužící vyšší střední třídě, která jako typické obydlí doposud využívala formátu rodinného domu. S rozkvětem ekonomických příležitostí se ale tato třída početně rozšířila a nová poptávka si vyžádala unikátní nabídku. V mnoha evropských městech se nacházejí bloky zástavby utvořené v letech 1850–1939, které ale bohužel dosahují hranic jejich životnosti. Stejně jako u domu č. p. 162 je spousta objektů v nužném stavu a vysídlena. Je otázkou blízké budoucnosti, jak se tato centra zachovají, především vzhledem k neúprosně zhoršujícímu se stavu. Jakožto společnost se nacházíme v situaci, kdy máme možnost tento zvyk opomínání změnit. Na místě je nutné si uvědomit, že se nacházíme v stále proměnlivém procesu. Tato kapitola představí dům č. p. 162 v kontextech jeho významu – jak v době uplynulé, tak v době dnešní, které nemohou nebýt propojeny.

Na rozdíl od jiných měst stejné doby a osudu má Moravská Ostrava historické jádro velmi skromných rozměrů – početní poměry vyšší třídy v kontrastu s třídou pracující znamenaly, že si většina obyvatel bydlení v honosných nájemních domech jednoduše nemohla dovolit a snaha o hmotné bohaté centrum byla sice naplněna, ale nikdy do perfektní formy, jak již bylo uvedeno v kapitole o historickém vývoji. Taktéž rozloha této městské části byla ve svém rozmachu omezena ze všech stran: původně hradbami, později těžebními věžemi, které byly v neúprosné blízkosti obytné zástavby jak dělníků, tak vyšší třídy. Ku příkladu Přívoz měl možnost rozvinout své centrum v rámci jednoho regulačního plánu (taktéž zmíněno v předchozím textu), Moravská Ostrava se ale plošného řešení dočkala pouze v omezeném měřítku. Parcely byly zastavovány postupně a různorodé seskupení architektonického vyjádření nebylo výjimkou. Ačkoli škála této zástavby působí často až náhodně, dodává na výjimečnosti ostravského centra, které je nenahraditelné. Bohužel se nám původní stav nedochoval úplně.

Při analýze dnešního stavu Ostravy je nezbytné zohlednit dopady druhé světové války na zástavbu její infrastruktury. Bombardování vyústilo v úplnou destrukci či alespoň fatální poškození řady budov, které musely být následně strženy.⁹⁷ Jiné objekty jednoduše ztratily svou užitnou hodnotu pro obyvatelstvo – důvody se mohly různit od statického poškození, nevhodného umístění vzhledem k novým komunikacím a přesunu dění do jiných částí města až k návaznému ztracení kontextu původní

⁹⁷ Viz Galeta (pozn. 7), s. 29.

funkce vedoucí k jejich opuštění a zchátrání. Tragédie zanechala na městu stopy prázdná – některé nově zastavěny modernějšími budovami, některé proluky jsou ponechány až do dnes.⁹⁸

Mnoho památek a objektů zasažených za druhé světové války se v západním světě dočkalo také moderní doplňkové rekonstrukce, kdy poničené části nebyly dostavěny v původním formátu – důstojný způsob, který uznává část původní hmoty a vdechne do ní nový život. Taktéž lze tímto očividným zásahem naznačit časoprostorový ukazatel, podtrhnout domněnku, že objekt je ze světa, který již není aktuální k jeho vzniku.⁹⁹ V české zemi se tohoto moderního přístupu dočkaly objekty reprezentující národnostně českou historii, alespoň tedy v teorii. Příkladem Emauzský klášter s jeho poválečnou rekonstrukcí z šedesátých až sedmdesátých let 20. století.¹⁰⁰

Návazné změny ideologie režimů znamenaly pro spousty novověkých památek nemilý osud. Socialismus interpretoval architekturu přelomu 19. a 20. století čistý projev německé kultury, ale zejména kapitalistické buržoazie v našich zemích, především brzy po skončení války. Zároveň ale bylo chápáno jejich utilitární využití, a tedy užitná hodnota. Vznikla tak nová centra zástavby, která nejen odpoutávala pozornost od Moravské Ostravy, ale měla reprezentovat nový ideál městského útvaru a formy ideální architektury – například v městských částech Poruba a Dubina.

Nyní se setkáváme s podobným politickým stigmatem vůči této socialistické architektuře – figuruje pro nás jako srovnání, ke kterému máme přímý vztah. Navzdory době vzniku a politického významu těchto obydlí jsme jako společnost tyto objekty nedemolovali – pouze hmotný objem obou typů zástavby a ekologický dopad tohoto činu jsou dostatečně odstrašující. Obyvatelstvo také nedisponovalo dostatečným finančním kapitálem pro podstatné změny a funkční hodnota zvítězila nad složkou významovou. Nicméně zpětně lze pozorovat až pasivní agresivní přístup vůči (dnešním) památkám přelomu 20. století v letech 1945–1989. Specificky nájemní domy zůstaly po většinou ve stavu, ve kterém byly postaveny. Renovace se konaly převážně zevnitř – s respektem vůči strukturální integritě, ale bez ohledu na zachování původní podoby domu. Jednalo se převážně o nevyhnutelné rekonstrukce technického rázu (vodovody, topení apod.) a v hojném počtu rozdělení honosně rozměrných bytů na menší jednotky.

V popředí byly především tradičně „české“ památky. Toto označení ovšem bylo a je sporné. České

⁹⁸ Zajímavé řešení pro využití tohoto prázdná nacházíme například v projektu street food marketu *Černý kůň*, který se nachází na ulici Nádražní mezi domy č. p. 1553 a 1026, kde byla křiklavá mezera ve hmotě řadové zástavby. Nyní je prostor využíván proměnlivým počtem stánků a doplněn o tematickou nástěnnou malbu vyobrazující, jak název prozrazuje, černého koně, který je přímou referencí na znak Moravské Ostravy a obohacen o architektonickou stať.

⁹⁹ Viz Sonne (pozn. 52), s. 278.

¹⁰⁰ Kristýna Radostová, *František Maria Černý a architektonická soutěž na dostavbu kostela Panny Marie a sv. Jeronýma v areálu Emauzského kláštera v Praze* (bakalářská práce), FF Univerzity Palackého, Olomouc 2022 s. 49.

země, téměř ve středu Evropy, byly vždy ovlivněno sousedícími zeměmi, zvláště německou kulturou. Vznikly různé snahy, jak kreativně přivlastnit restriktivnímu režimu myšlenky osobností, které by byly nápomocné obhajobě alespoň základní památkové péče. Navštívení hrobu Maxe Dvořáka (1874–1921) pod záštitou Ústavu dějin umění Československé akademie věd 8. listopadu 1961 je vzorovým příkladem, kdy následoval proces spekulace jeho předchozí práce s účelným cílem formování a manipulace základních myšlenek, což se u Dvořáka zdařilo díky flexibilitě jeho textů. Bohužel vše bylo omezeno národnostním zaměřením.¹⁰¹

I tyto nesnáze památky přetrvaly, významově ale již prudce poklesly. Objekty a zástavbu mimo centra velkých měst ale čekal drastičtější osud. Československo se proslavilo svým surovým přístupem k objektům v pohraničním území a nesčetně památek bylo za dobu trvání režimu srovnáno se zemí. Jednou z kategorií byly například vesnice, které se nacházely v blízkosti těžebních dolů a byly důlní činností buďto poškozeny nebo preventivně s předstihem odstraněny.

Po roce 1989 vznikla vlna iniciativy péče o zanedbané památky – mnohdy nově takto zkategorizované objekty. Představovaly naději si zemi znovu přivlastnit a ocenit opomíjené „staré a dobré“.

Vlastnictví budov soukromníky ale vytvořilo realitu, kdy je finanční částka za opravu takovýchto komplexů nepředstavitelným výdajem. Čím je budova starší, tím více se náklady na její údržbu v poměru ku zisku navyšují. Téměř každý zásah musí být nejen stvrzen, ale taktéž musí dodržovat navrhnutá řešení památkových komisí. Lze si zažádat o různé dotace: Ministerstva kultury, krajské a obecní, fondy Evropské unie. Je to ale zase především v rukou majitele a jeho iniciativy tyto možnosti prozkoumat.¹⁰²

Následující část textu se bude zabývat různými významovými fasetami. Jak se doplňují a případně jak si navzájem vytýkají své hodnoty. Je nereálným cílem vystihnout *pravou hodnotu* této památky – zamyšlení má především za úkol odhrnout oponu obsáhlého tématu, a poukázat na vztah mezi lidmi a fenoménem historizujícího nájemního domu.

Architektonické objekty jsou monumenty, ztělesněním sociálně-kulturní časové kapsle – objekt má moc

¹⁰¹ Ačkoliv byly Dvořákovy texty, pod silným politickým vlivem své doby – především dílo *Katechismus památkové péče*, které vzniklo na popud arcivévody Františka Ferdinanda d'Este (1863–1914) – jejich provedení bylo zamýšleno pro široký a méně znalý lid. Soustředil se na slovník a pojmy, které lidé automaticky sdílí při vnímání památek bez ohledu na jejich vzdělání. Takový formát byl dobře uchopitelný a tvárný a s dnešní retrospektivou nelze přehlédnout nádech *jednoty*, který z takovýchto postupů kypí. Není pak překvapující, že lze texty adaptovat pro jiné účely, když není třeba přílišné korekce. (Milena Bartlová, *Max Dvořák in the 1960s: a re-construction of tradition*, The Influence of the Vienna School of Art History II: The 100th Anniversary of Max Dvořák's Death, *Journal of Art Historiography*, 25: Dec21, vyhledáno 7. 8. 2022 – Martin Horáček, *Max Dvořák: Catechism of Conservation for the twentieth and twenty-first centuries?*, The Influence of the Vienna School of Art History II: The 100th Anniversary of Max Dvořák's Death, *Journal of Art Historiography*, 25: Dec21, vyhledáno 7. 8. 2022)

¹⁰² Martin Horáček, *Úvod do památkové péče*, Olomouc 2015, s. 67–68, 72.

evokovat nejen asociace k historickým událostem, ale i emocionální reakci. Tento kontext může často přehlušit utilitární využití objektu. Tvarosloví je utvářeno v určitém společenském a nevyhnutelně politizujícím prostředí. Ať už se jedná o přebytek dekoru nebo puristickou strohost, obě východiska mají stejně hodnotný a obsáhlý význam.

Svým provedením není stavba č. p. 162 převratná – dekor i dispozice jsou něčím, co by se dalo v podobných variacích najít i jinde. Je to ale celková forma nejen estetická, ale i hmotná, která činí z domu památku. Nelze opomenout umístění domu vůči zbytku zástavby. Jeho začlenění do příznivě zachovalého bloku a lokace v samotném jádru města propůjčuje přidanou estetickou hodnotu – každá fasáda je zdobená odlišným dekorem, a díky tomuto faktu vyniká i nepříliš vynalézavá forma. Reprezentuje ale více, než stavební a uměleckou kulturu. Mimo kulturně-antropologické téma úzce souvisí se sociálně-ekonomickým rozvojem města. Jeden objekt zdánlivě směrodatného významu domu jakožto obydlí tak při bližším zkoumání poskytuje široké spektrum informací.

Nalézt univerzální sdílenou morálku a upřesnit systém, dle kterého památky hodnotit je do dnešního dne předmětem debat. Jedním z nejvýznamnějších historiků umění, kteří se problematice určení památek a péče o ně věnovali je Alois Riegl (1858–1905). Jeho práce a komentáře jsou do dnešního dne až překvapivě relevantní. Soustředit metodologii této kapitoly podle jeho myšlenek je taktéž zajímavou reflexí – byl téměř současníkem nájemního domu č. p. 162. Do dnešní doby se skrze uplynulý čas proměnila nová a moderní budova do kategorie památek minulosti.¹⁰³

*“The existence of a living tradition enables the survival of aesthetic values with an inherent quality of authenticity”.*¹⁰⁴

Citát sloužící pro nastínění esence památkové péče v Jižní Asii (především o náboženské a historické světové objekty), kde se ne vždy dbá na zachování původní hmoty. Je to vizuální hodnota a podstata vzezření, která nese své sdělení. Reprezentuje historickou tradici, která je stále udržována, živá a přítomná v dnešní realitě. V případě nájemních domů přelomu 20. století v českém prostředí se ale nejedná o udržování živé tradice. Reprezentují bod na časové ose a jejich existence kulturně slouží jako připomínka specifického časoprostoru.

Na povrch se vyplaví otázka, zda je uznávána hodnota památky na základech pohledové a estetické hodnoty (historického vzhledu) nebo historické fyzické hmoty ve specifickém uskupení. V tomto

¹⁰³ Marek Perůtka (ed.), Ivo Hlobil, *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: výběr z textů*, Praha 2008, s. 188.

¹⁰⁴ (cit.) Niel Gutschow, *Restaurierung und Rekonstruktion, Gedanken zur Gültigkeit der Charta von Venedig im Kontexten Südasiens*, in: Deutsche Kunst und Denkmalfolge, 1991, s. 159, in: Michael S. Falser – Wilfried Lipp – Andrzej Tomaszewski (ed.), *Conservation and preservation: interactions between theory and practice: in memoriam Alois Riegl (1858-1905)*, Firenze, 2010, s. 16.

porovnání se kruhy historiků a památkářů snaží naklánět k druhé možnosti, alespoň v teorii.

Uctívání původní hmoty objektu zachovává významové myšlenky v tichém sdělení, které takto nejsme jako diváci nuceni křísit. Kolik svého obsahu je schopná hmota předat dnešnímu pozorovateli je individuální a závislé na detailu. Ve společnosti, která se z traumatu světových válek doposud nevzpamatovala bychom čekali větší ohlasy na tuto problematiku, obecný konsenzus ale nájemní domy v debatách vynechává. Jejich symbolika není dostatečně výrazná, aby překonala nápor plynoucího času. Stávají se zábleskem reality, se kterou se nikdo nedokáže ztotožnit. Z plného obrazu taktéž samozřejmě chybí dobový interiér, který dokresloval celou atmosféru – v porovnání s plně vybavenými barokními zámky, kde cítíme mnohem silnějšího *ducha doby* navzdory tomu, že se jedná o podstatně starší kontext. Bez lidského měřítka běžných a dosažitelných předmětů, který půlmetrový kus dekorativního štku neposkytuje, se vytrácí emocionální sklony přisuzování hlubšího významu a snahy jej vytvářet. Možnost mentálního uchopení komplexnosti života obyvatele tohoto domu v roce 1913 bez jakýchkoliv vodítek oproti jasné nuanci Německého domu ze stejné doby je výmluvným příkladem. Původní významová hodnota nájemních domů z přelomu 20. století je v důsledku takřka zcela eliminována. Pokud je ale jejich význam pomíjivý a dům nám reprezentuje specifický zmíněný bod, jaké další hodnoty mu lze přivlastnit, které jej činí důležitým?

Hodnota stáří jednou z mála vlastností uměleckého objektu, kterou vnímají všichni diváci, nehledě na jejich vzdělání a dodatečný individuální kontext. Věk 110 let domu č. p. 162 není nízký, ale stále podivným způsobem nedostačující, aby byl vnímán jako součást historie, o kterou bychom měli aktivně pečovat, dokud se nám doslova nerozpadne před očima. Je to kontrolovaná a svým způsobem nepřírozená prázdnota, které dodávají českému publiku značku památky. Kostel s pár návštěvníky, opuštěný nákupní dům, krásně udržovaný zámek, kde se za poplatek návštěvník v papučích projde vyznačenými cestami. Opuštěné objekty zejíci pravou prázdnotou si ale tyto sympatie nezískávají.¹⁰⁵ Dle Rieglovy kategorizace památek je historická hodnota v ústupu od hodnoty stáří. Dá se spekulovat, že se dům na ulici Poštovní nachází v situaci, kdy je nutné oživit historickou hodnotu památky pro potřebný impuls k její záchraně.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Dům č. p. 162 pro účely textu označuji jako opuštěný vzhledem k výše uvedeným faktorům: finanční náklady pro udržování objektu jsou v době sepisování této práce zodpovědné za jeho opuštěný stav, což silně zpochybňuje majitelovu kontrolu nad tímto stavem.

¹⁰⁶ Nelze plnohodnotně spojit historickou hodnotu s hodnotou stáří rovným dílem. Mohou se navzájem doplňovat, jako ve zmíněné myšlence. Zároveň má hodnota stáří jasný konec, a to zánik objektu. Impuls historické hodnoty by pomohl namířit reflektor a zprostředkoval by potřebný kontext pro zachování původní hmoty a restaurování chybějících prvků. Případně profesionální zakonzervování stavu původní hmoty. (Ivo Hlobil – Ivan Kruis (ed.), *Alois Riegl, Moderní památková péče*, Praha, 2003, s. 39–53. – Viz Perůtka (pozn. 101), s. 190–191.)

Případná mise na záchranu ale čelí základnímu úskalí. Většina nezaujatého publika tento p k historické hmotě nemá. To, co promlouvá k většině pozorovatelů není historická hmota, ale historizující estetika. Historická hodnota figuruje jako vědecký podklad pro umění – lze vznik, význam a podstatu potvrdit zpětně. Památky s převažující složkou hodnoty stárí v pokročilém stavu rozkladu jsou bez historické hodnoty opět němou hmotou bez lidmi vdechnutého života.¹⁰⁷ Hodnota historická ovšem pokulhává s obhajobou silně poškozené fyzické hmoty. Je nutné, aby byl objekt identifikovatelný, a to co v největším detailu. Ohlasy o zbourání poškozených památek, aby pak byly postaveny znovu k původní podobě nejsou ojedinělé, ani nové. V 90. letech 19. století se obyvatelé Opavy i Ostravy vyjadřovali totožně znechuceným způsobem k barokní zchátralé zástavbě a projevy radosti z odstranění popudlivých objektů zaznamenaly i místní noviny.¹⁰⁸

Prívětivou vizáž a vhodnou funkci tedy nelze nebrat v úvahu. Zajišťují život a respekt, který znamená údržbu a dlouholetost. Za hranicemi extrémního poškození zaniká jiskra vize záchrany a s nimi i zbytek pohledového potěšení.

Fasáda tvořící pro běžného nezaujatého diváka hlavní tvář je na hranici romantické patiny způsobené plynutím času a opotřebeností, a překračuje k prostému chátrání. Práh zájmů široké veřejnosti a odborníků leží v jiných úrovních, nicméně limit existuje pro každého. Působivý vliv, který má pouhá estetická hodnota památky se zdá býti až zákonitě zakořeněn v lidské povaze – určité vzorce, struktury a uspořádání jsou lidmi odjakživa vyhledávány a dům s jeho okolní zástavbou přesně zapadá do ideálního obrázku. Čím více je objekt zahrnut do spleti asociací a strukturálních systémů, tím je opět vyšší jeho šance na přežití.¹⁰⁹

Zachování čistě estetického dojmu komunikuje s obecným uměleckým cítěním: pokud vzeřízení odpovídá současným estetickým podmínkám, je větší šance, že bude objekt více respektován a jeho krása uznávána přes dvojí sklíčko historické i novodobé krásy.¹¹⁰ Navzdory jejich líbivosti jsme zvyklí vidět takovéto domy chátrat a podléhat surovým rekonstrukcím, při kterých jsou odstraněny všechny dekorativní prvky a z původní stavby je použita základní konstrukční složka. Umělecká hodnota je velmi špatně uchopitelná a liší se napříč vrstvami. Pokud má nezaujaté publikum posuzovat uměleckou

¹⁰⁷ *Život* v asociaci architektonických budov je běžně používaným termínem. Pokud je budova obývána, vytápěna, udržována, pokládá se za *živou*. Opuštěné budovy a objekty nejsou popisovány jako „mrtvé“, nebyli bychom ale úplně daleko od pravdy. Absence života má na objekty velký vliv – mění funkčnost a charakter spousty materiálů, které s tímto lidským dotekem počítají. Tento *život* památky byla přelomu 20. století vnímán svým procesem, jako ten lidský. Památka vznikne perfektní a mladá, upadá do stárí a rozkladu. (Viz Hlobil (pozn. 104), s. 33)

¹⁰⁸ Viz Šopák (pozn. 15), s. 169.

¹⁰⁹ Viz Hlobil (pozn. 104), s. 41. – Martin Horáček, *Za krásnější svět: Tradičionalismus v architektuře 20. a 21. století*, Brno 2013, s. 62–72.

¹¹⁰ Viz Hlobil (pozn. 104), s. 13.

hodnotu, je třeba, aby bylo dílo nejlépe v původní podobě nebo alespoň v reprezentativním stavu, kdy lze rozpoznat celistvost estetického a významového mínění.

V neposlední řadě je možné zmínit hodnou novost, která jde přímočaře v protikladu hodnotě stárí. V konzervativní podobě by se jednalo o ztrátu téměř veškeré původní hmoty s novou realizací dle původních plánů podoby. Druhou možností by byl scénář, který potkal dům U Zlaté koule v Olomouci, umístěný na tř. Míru, č. p. 168. Absolutní odstranění veškerých fasádních prvků, aby mohla být budova zateplena, je příkladem, se kterým se čím dál více setkáváme. Z původní podoby jsou zachovány surové základy. Pouze znalé oko pak rozpozná snad podle zachovaných tvarů, umístění oken a okolí, že se jedná o historickou budovu. V Ostravě je jedním z nejvýstižnějších příkladů úsek ulice 28. října vedoucí od Mariánského náměstí až po okraj zástavby ulice U Koupaliště. Domy lemující komunikaci jsou buďto v nuzném stavu nebo podlehly úpravám, které jejich původní stav dehonestovaly (taktéž je tato sekce známá pro reprezentaci problematiky vizuálního smogu).

Dům na ulici Poštovní má ale naději. Soudě dle okolních památek se přistupuje k jejich rekonstrukci a restaurování s respektem k původní podobě a hrubé rekonstrukce nejsou v okolí náměstí k nalezení.¹¹¹ Je to právě šťastlivé umístění objektu a další zmíněné vlastnosti, které představují slibnou budoucnost. Právě s otázkou budoucnosti domu přicházejí nápady jako možné obnovení bytových nájemních prostor či ubytování pro studenty Ostravské univerzity, která sídlí naproti domu na ulici Reální. Jedná se taktéž o místní sídlo katedry dějin výtvarných umění. Sentiment pro toto využití by tedy nesl značný význam nejen v rámci zachování památky.

¹¹¹ Příklady objektů stavitelů F. Mainxe a L. Poppa, které jsou udržovány v dobrém stavu a nacházejí se v relativní blízkosti k domu na Poštovní ulici č. p. 162:

Nájemní dům Ludwiga a Eugena Holleinových, Poštovní č. p. 40, Moravská Ostrava.

Nájemní dům H. Wazelleho, Šmeralova č. p. 1481, Moravská Ostrava.

Nájemní dům stavitele Leopolda Poppa, Antonína Macka č. p. 1710, Moravská Ostrava.

Závěr

Dům č. p. 162 nyní vyčkává na novou etapu svého života. Reprezentující tvorbu nájemních domů architektů Ferdinanda Mainxe a Leopolda Poppa v Moravské Ostravě na přelomu 19. a 20. století a slouží jako ideální příklad k diskuzi přístupu ke blokům zástavby nejen secesní, ale celkově spadající do let 1850–1939. Důraz na několikrát popsany nuzný stav objektu domu č. p. 162 je na místě – objekty stejného charakteru a stavu mají před sebou hrubým odhadem dalších 30 let, které by přežily alespoň v rámci strukturální integrity, bohužel již ale na konci této lhůty počítat se zachovalým vizuálním doplněním. Taktéž nelze opomenout jeho význam jakožto fragmentového zachování jednoho z urbanistických plánů Camilla Sitteho, který byl výraznou a vlivnou osobností nového pojetí urbanismu rapidně se rozšiřujících měst. Téma ale rozhodně není vyčerpáno – pro samotný dům č. p. 162 je možné detailnější zpracování dokumentace, překlad dokumentů pro lepší uchopení technických postupů a nařízení dané doby. Spousta z nich taktéž rozvíjí nuance především podnikatelského záměru a původní funkce těchto nájemních domů. Dále porovnání tohoto domu v rámci tvorby autorů (která taktéž není detailně zpracována), v kontextu Moravské Ostravy a staveb ze stejného období a dalšího porovnání mezi jinými městy. Spadá do pomyslné druhé etapy kombinací barokního a secesního vzorníku, kdy se ke klasickému tvarosloví autoři vrací (v přechodu z historizujících neoslohů k čisté secesi mohou stavby vypadat podobně a lze je rozeznat pouze na základě datace). Toto cítění kopíruje především vídeňské stavby a jejich vývoj. Na díle Poppa a Mainxe lze pozorovat různorodé secesní fasety – čistě florální pojeté stavby je nájemní dům na ulici Žerotínově či vila Juilia Eisnera, umírněné verze tohoto proudu ku příkladu u nájemního domu Ludwiga a Eugena Holleinových, kombinaci s historizujícími slohy právě u domu č. p. 162 a čistě geometrické pojetí na nájemním domě na ulici Reální č. p. 338. Velký potenciál tématu tkví taktéž, jak již bylo uvedeno, ve sféře památkové péče: v první úrovni jako studie problematiky osobního vlastnictví historických památek a v druhé úrovni zaměřením se na postavení nájemních domů jakožto uměleckých památek v učeném i laickém prostředí. Naděje se skrývá v uvědomění, že význam všem těmto objektům přiřazujeme jakožto lidé skrze své rozhodnutí a sdílené názory. Věnovat se tématu má tedy význam už jen proto, že zasadí do mysli každého čtenáře myšlenku vztahující se alespoň k jednomu z nájemních domů, což posune téma alespoň do obecného podvědomí.

Pokud z textu vyplývá ponaučení, bylo by nejspíše ve znění: hmotná přítomnost objektů není zárukou, že pro ně existuje správná dokumentace. V práci se zdařilo poskytnout jak kontext ke vzniku stavby, tak i popis stavby samotné. Cílem bylo především doložit, že je to téma zasluhující detailního zpracování a péče, a to nejen kvůli své umělecké a historické hodnotě. Historický kontext Moravské Ostravy vztahující se k tématu nájemních domů může posloužit dalším badatelům alespoň jako základní souhrn informací.

Seznam literatury

Lumír Dokoupil – Milan Myška (ed.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, Nová řada. Sešit 9. (21.), Ostrava 2006.

Lumír Dokoupil – Milan Myška (ed.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, Supplementum č. 3, Ostrava 2011.

Michael S. Falser – Wilfried Lipp – Andrzej Tomaszewski (ed.), *Conservation and preservation: interactions between theory and practice: in memoriam Alois Riegl (1858-1905)*, Firenze 2010.

Aleš Filip, *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku: sakrální výtvarné umění kolem roku 1900*, Brno 2004.

Peter Gössel – Gabriele Leuthäuser, *Architektura 20. století*, Praha 2003.

Felix Haas, *Architektura 20. století*, Praha 1983.

Ivo Hlobil – Ivan Kruis (ed.), *Alois Riegl, Moderní památková péče*, Praha, 2003.

Martin Horáček, *Úvod do památkové péče*, Olomouc 2015.

Martin Horáček, *Za krásnější svět: Tradicionalismus v architektuře 20. a 21. století*, Brno 2013.

Mary Hollingsworth, *Architektura 20. století*, Praha 1993.

Martin Jemelka (ed.), *Ostravské dělnické kolonie. I., Závodní kolonie kamenouhelných dolů a koksoven v moravské části Ostravy*, Ostrava 2011.

Karel Jiřík – Blanka Pitronová, *Dějiny Ostravy: vydáno k 700. výročí založení města*, Ostrava 1967.

Michal Kohout – Stephan Templ – Pavel Zatloukal (ed.), *Česká republika – architektura XX. století, Díl I. Morava a Slezsko*, Praha 2005.

Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009.

Zdeněk Lukeš, *Architektura secese v Čechách 1896-1914*, in: Vojtěch Lahoda (ed.) – Mahulena Nešlehová (ed.) et al., *Dějiny českého výtvarného umění [IV/I] 1890–1938*, Praha 1998.

Marek Perůtka (ed.), Ivo Hlobil, *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: výbor z textů*, Praha 2008.

Blažena Przybylová (ed.), *Ostrava: [historie, kultura, lidé]*, Praha 2013.

- Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (ed.), *Umělecké památky Moravy a Slezska, O-P*, Praha 2021.
- Camillo Sitte, *Stavba měst podle uměleckých zásad*, 2. české vyd, Brno 2012.
- Wolfgang Sonne, *Urbanity and density in 20th-century urban design*, Berlin 2017.
- Martin Strakoš, *Průvodce architekturou Ostravy*, Ostrava 2009.
- Martin Strakoš – Romana Rosová, *Ostravské dílo Wunibalda Deiningera*, Ostrava 2011.
- Martin Strakoš, *Ostrava industriální a moderní*, Praha 2020.
- Pavel Šopák, *Tvořit město: Opava a Moravská Ostrava 1850-1950: architektura a urbanismus*, Opava 2017.
- Jiří Škabrada, *Konstrukce historických staveb*, Praha 2003.
- Marvin Trachtenberg, *Architecture: From PreHistory to Post-Modernism*, New York 1986.
- Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008.
- Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta: architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938*, Ostrava 2003.

Online zdroje

Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1252938, vyhledáno 26. 4. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1043384, vyhledáno 26. 4. 2022.

Historisches, *Wiener Cottage Verein*, <https://www.cottageverein.at/gestern-heute/historisches>, vyhledáno 23. 07. 2022.

Camillo Sitte a jeho urbanistické projekty v Ostravě, *Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu*, <http://www.krasnaostrava.cz/camillo-sitte-a-jeho-urbanisticke-projekty-v-ostrove/>, vyhledáno 14.07.2022.

Osobnosti, *Encyklopedie města Ostravy*, https://encyklopedie.ostrava.cz/home-mmo/?acc=profil_osobnosti&load=1524, vyhledáno 07. 08. 2022.

Milena Bartlová, *Max Dvořák in the 1960s: a re-construction of tradition*, The Influence of the Vienna School of Art History II: The 100th Anniversary of Max Dvořák's Death, *Journal of Art Historiography*, 25: Dec21, vyhledáno 7. 8. 2022.

Martin Horáček, *Max Dvořák: Catechism of Conservation for the twentieth and twenty-first centuries?*, The Influence of the Vienna School of Art History II: The 100th Anniversary of Max Dvořák's Death, *Journal of Art Historiography*, 25: Dec21, vyhledáno 7. 8. 2022.

Prameny

Archiv Odboru výstavby městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz: dokumentace k domu č. p. 162.

Archiv Odboru výstavby městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz: dokumentace k domu č. p. 338.

Diplomové a disertační práce

Jan Galeta, *Obchodní dům Brouk a Babka v Moravské Ostravě* (bakalářská práce), FF Masarykovy univerzity, Brno 2010.

Jan Galeta, *Národy sobě, aneb o architektuře národních domů v Moravské Ostravě a Vítkovicích* (diplomová práce), FF Masarykovy univerzity, Brno 2012.

Jan Galeta, *Národní domy na Moravě 1868–1914, Architektura a nacionalismus* (disertační práce), FF Masarykovy univerzity, Brno 2020.

Květa Jordánová, *Stavební firma Ferdinanda Mainxe a Leopolda Poppa* (bakalářská práce), FF Ostravské univerzity, Ostrava 2006.

Karel Olišar, *Dispozice se státní pozemkovým vlastnictvím* (bakalářská práce), PFMU Masarykovy univerzity, Brno 2008.

Kristýna Radostová, *František Maria Černý a architektonická soutěž na dostavbu kostela Panny Marie a sv. Jeronýma v areálu Emauzského kláštera v Praze* (bakalářská práce), FF Univerzity Palackého, Olomouc 2022.

Seznam vyobrazení v textu

I – Nájemní dům č. p. 162 na Moravské Ostravě, Průřez budovou, vyhotoveno 21. května 1912, Archiv stavebního úřadu obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace domu č. p. 162.

II – Návrh barevného provedení restaurování fasády, 1992, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162

Seznam obrazové přílohy

Fotografie byly pořízeny autorkou práce, není-li uvedeno jinak. Taktéž je autorka práce i autorem doprovodných ilustrací.

- 1 – Náskres sklepních prostor, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.
- 2 – Náskres parteru, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.
- 3 – Náskres 1. a 2. podlaží před změnami, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.
- 4 – Náskres 1. a 2. podlaží po změnách, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.
- 5 – Náskres 3. podlaží, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.
- 6 – Náskres půdy, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.
- 7 – Posudek stavu objektu ze dne 10. 05. 1951, první strana, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.
- 8 – Posudek stavu objektu ze dne 10. 05. 1951, druhá strana, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.
- 9 – Pohled na dům z Jiráskova náměstí.
- 10 – Fasáda bez parteru z Jiráskova náměstí.
- 11 – Fasáda bez parteru nároží z pohledu Poštovní ulice.
- 12 – Pohled na nároží z ulice Poštovní.
- 13 – Balkony – spodní pohled.
- 14 – Vějíř balkonového štuku druhého podlaží.
- 15 – Vějíř balkonového štuku třetího podlaží.
- 16 – Vějíř balkonového štuku čtvrtého podlaží.
- 17 – Zábradlí balkonu.
- 18 – Detail vchodových dveří.
- 19 – Detail pilastrového rámce – sokl.
- 20 – Detail pilastrového rámce – zdvojený sokl.
- 21 – Detail pilastrového rámce – hlavice + ilustrace.
- 22 – Detail okna typu B.
- 23 – Detail okna typu C.

- 24 – Detail zalomení korunní římsy.
- 25 – Domovní štít se štukovým dekorem.
- 26 – Detail šuku ve vstupní chodbě – nástropní zrcadlo.
- 27 – Detail šuku ve vstupní chodbě – festony.
- 28 – Detail kachle + ilustrace.
- 29 – Detail mříže světlíku.
- 30 – Zábradlí hlavního schodiště.
- 31 – Detail dveřního dřevěného ostění.
- 32 – Bíle lakované dřevěné ostění společně s dveřními křídly.
- 33 – Detail dekoru a stavu balkonových dveří.
- 34 – Příklady zazděného dveřního průchodu.

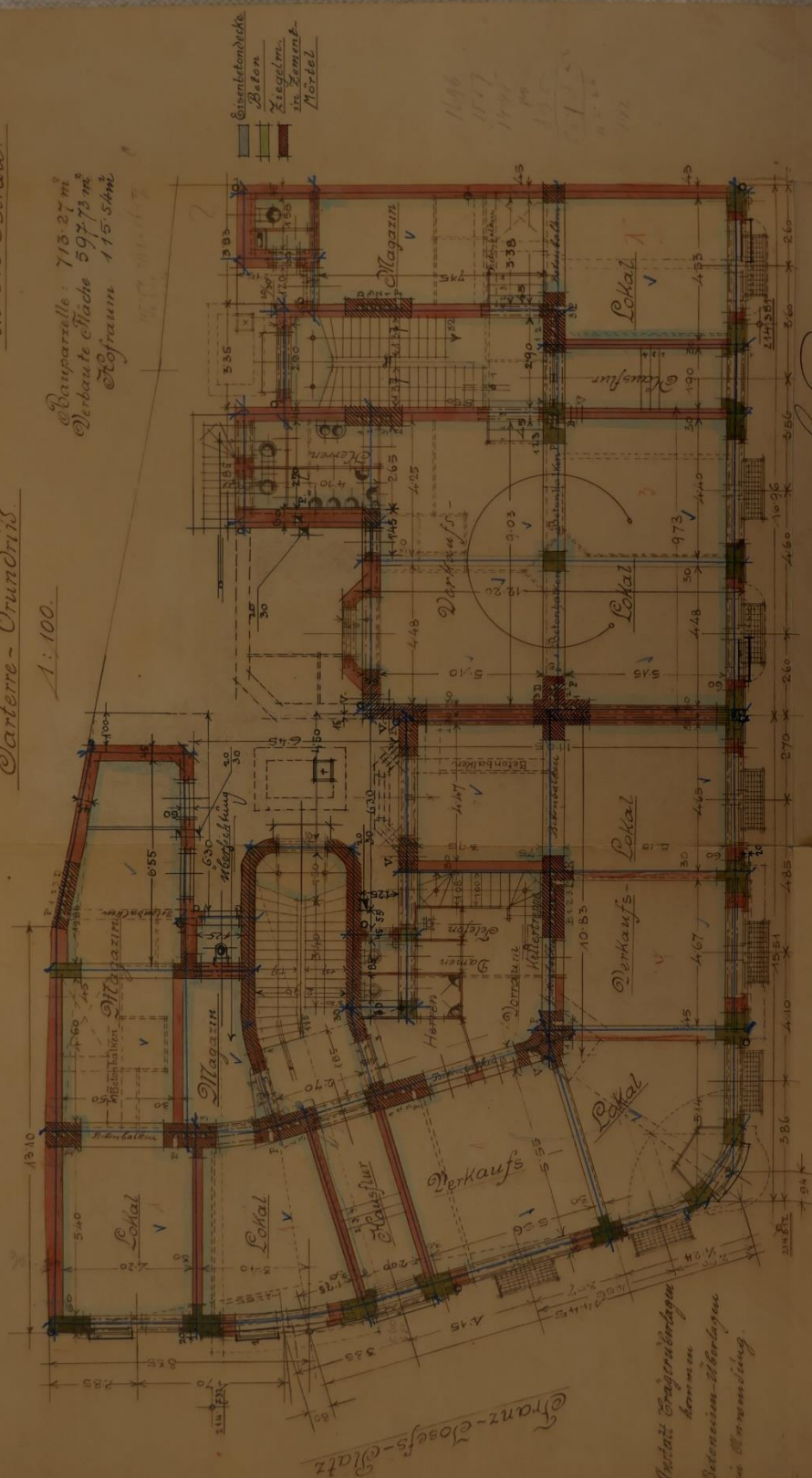
Obrazová příloha

1 – Náčrso sklepních prostor, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.

Parterre - Grundriß.

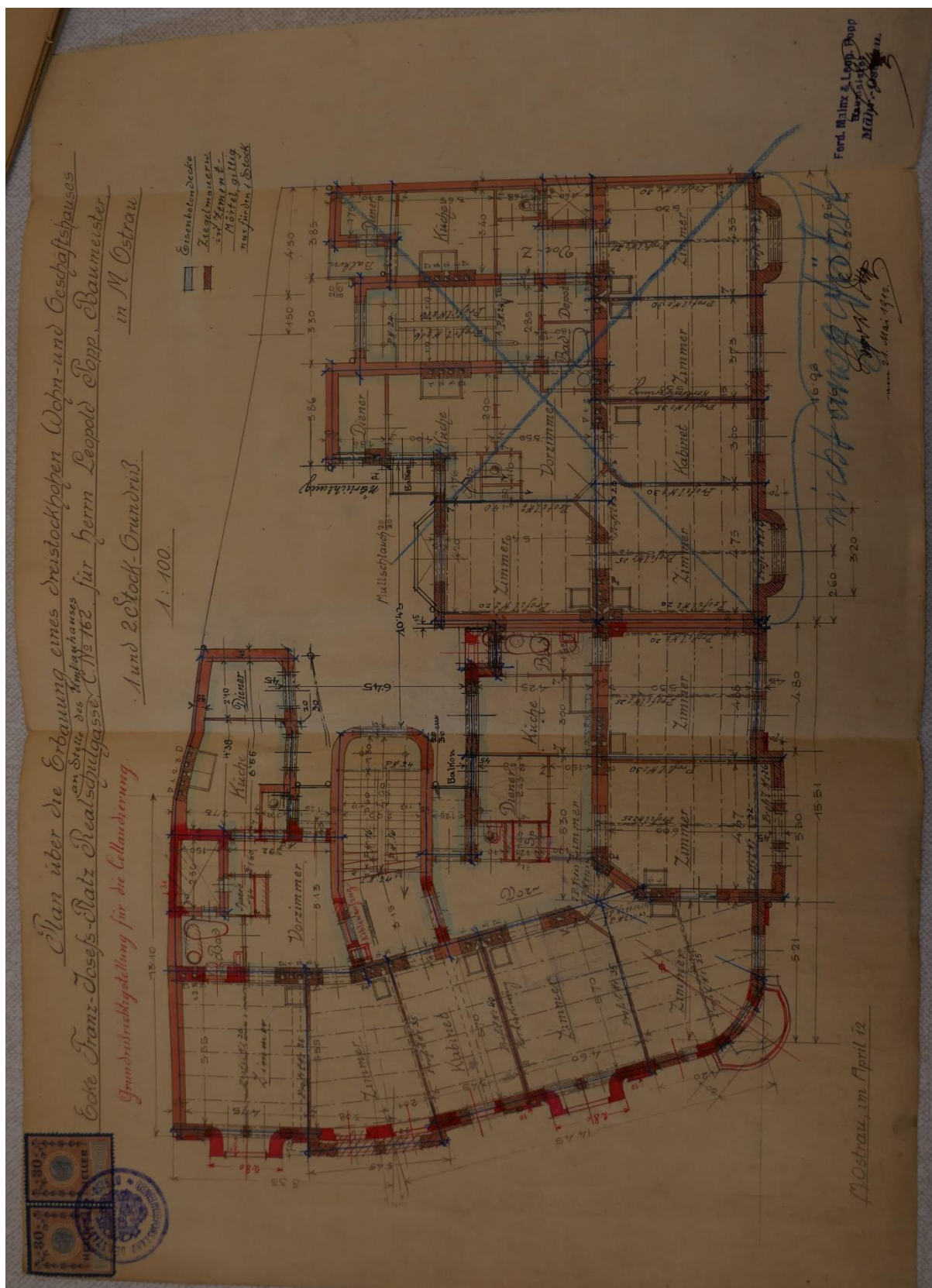
Bauparcelle: 713.27 m²
 Verbaute Fläche 597.73 m²
 Hofraum 115.54 m²

Ferd. Mainz & Leop. Popp
Bücherverleger
Münch. ~~Verlag~~

21. Mar 1942.

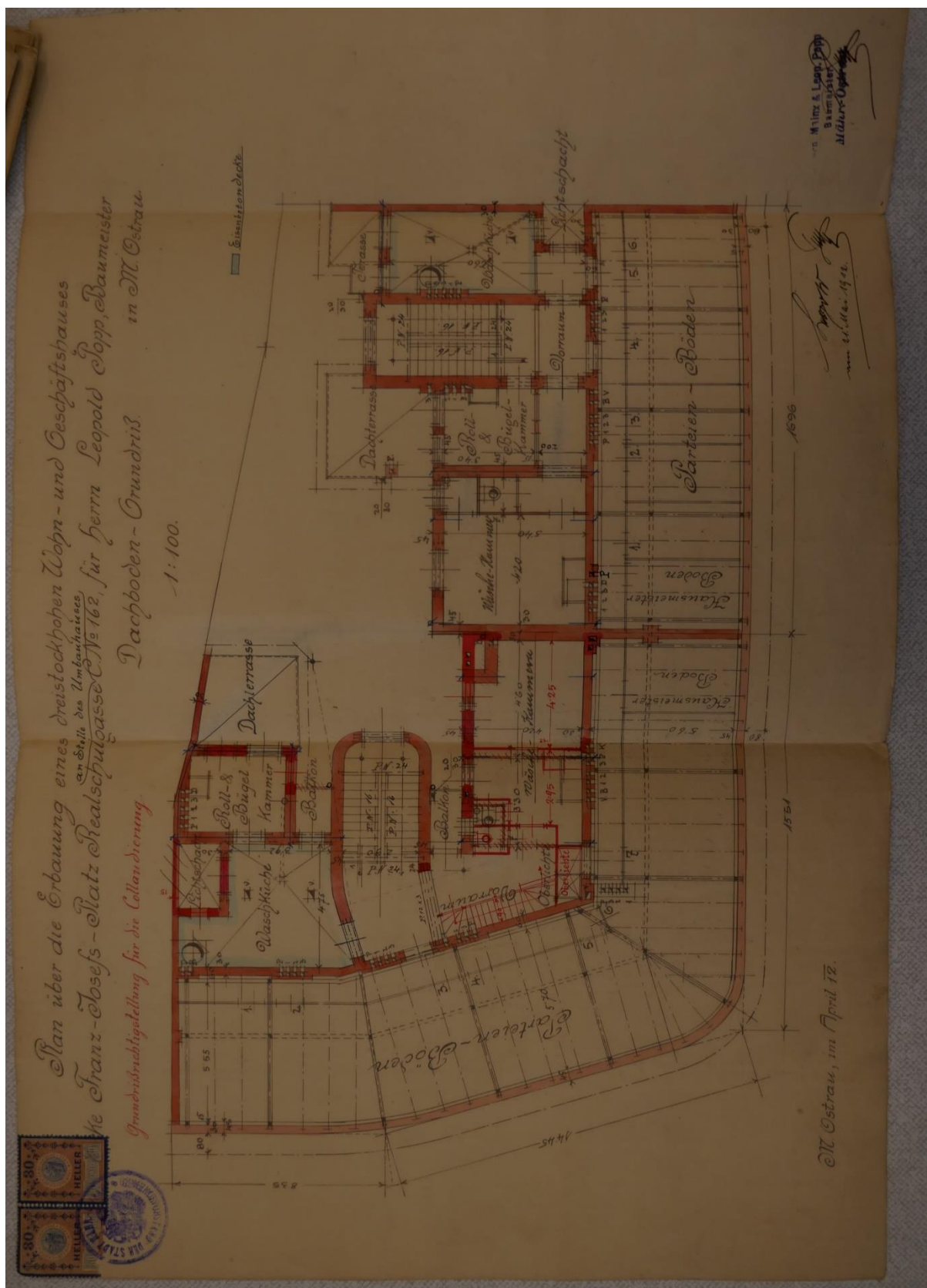
2 – Náčres parteru, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.

4 – Nákras 1. a 2. podlaží po změnách, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.

5 – Nákres 3. podlaží, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.

6 – Nákres půdy, 1912, Archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, dokumentace k domu č. p. 162.

O d h a d

domu čp. 162 v Ostravě I., Poštovní ul.č. 11

P o l o h a .

Realita č.p.p. 162 jest stělena ve vložce č.156 poz. knihy kat. území Mor. Ostravy a pozůstává ze stav.parcely č. 450 s domem č. pop.162 s dvorní budovou :

Nemovitost leží na rohu ulice Poštovní a Reální v dobré obchodní a obytné čtvrti.

Popis budovy .

A. Budova hlavní

Budova popis. č. 162 v Ostravě I jest třípatrový úplně podsklepený rohový obchodní dům, jež jest masivně z cihel proveden.

Krov jest sedlový, bobrovkami krytý.

Délka budovy v ulici Poštovní měří 22,80 m a hloubka 18,80 m a v ulici Reální jest dům 15.50 m dlouhý a 11.05 m hluboký.

Konstruktivní výška sklepů jest 3,25 m, výška přízemí měří 5.00 m, I. a II. patra jsou po 3.80 m, výška III. patra obnáší 3.90 m a podkroví 3,40 m.

Stropy nad sklepy, přízemím a vedlejšími místnostmi pater jsou železobetonové, jinak jsou stropy v domě trámové mezi železnými nosičemi s podhledy orákosovanými.

Podlahy v bytech jsou parketové, na chodbách podestech v obchodech terazzové a vedlejších místnostech bytů jsou podlahy šamotové.

Okna a dveře jsou měkké, olejovou barvou natřené.

Topení jest lokální. Záchody jsou splachovací.

Schody z kamene.

Dům jest připojen na vodovodní, kanalizační, elektrickou síť. Budova byla v roce 1912 postavena, byla odborně provedena a jest dosti dobře udržena.

Další doba trvání se odhaduje na 60 let.

Rozdělení půdorysu .

V podzemí jsou sklepy.
V přízemí jsou umístěny 4 krámy se skladištěm.
V I. a II. patře se nachází po 2 bytech a to jeden byt o kuchyni a s 4 pokoji a druhý byt s 3 pokoji.
V III. patře jsou umístěny 3 dvoupokojové byty
V podkroví jsou půdy a 2 byty a to jeden jednopokojový a jeden dvoupokojový byt.
Byty v domě jsou vybaveny s úplným moderním příslušenstvím.

Budova dvorní.

Ve dvoře domu č.162 jest postaven přízemní zděný nepodsklepený objekt se sedlovou krytou střechou o průměrné délce 5.50 m a o šířce 4.60 m, který obsahuje prádelnu.

O c e n ě n í .

Dům čp. 162 v Ostravě I se oceňuje s ohledem na způsob provedení a výbavu a dle Úř.1.č. 152 ze dne 30.VI.1950 vyhláška č. 1482 na Kčs 500.-- za 1 m³ obestavěného prostoru tedy za 7.846 m³ Kčs 3,923.000.--

Znehodnocení budovy opotřebením a průměrným stářím 39 let se oceňuje na 39% což odpovídá Kčs 1,529,970.--

A/ Zbývá co stavební hodnota budovy hlavní Kčs Kčs 2,393.030.--

B/ Budova dvorní se oceňuje na Kčs 200.-- za 1 m³ obestavěného prostoru tedy za m³ 78.-- Kčs 15. 600.--

Znehodnocení stářím 30 let a opotřebením se oceňuje na 50 % což odpovídá Kčs 7.800 .--

Zbývá hodnota budovy dvorní Kčs 7.800.--

Celková stavební hodnota nemovitostí obnáší Kčs 2,400.230.--

Parcela č.450 se oceňuje s ohledem na polohu a místní poměry na Kčs 500.-- za 1 m², tedy za 400 m² Kčs 200.000.--

Celková hodnota stavební a pozemková obnáší Kčs 2,600.830.--

Okrouhle Kčs 2,601.000.--

Slovy: dvamilionyšestsetjedentisíc korunčsl

Ostrava dne 10.V.1951.

Architekt
J. Zehngut stavitel
Ostrava

9 – Pohled na dům z Jiráskova náměstí.

10 – Fasáda bez parteru z Jiráskova náměstí.

11 –. Fasáda bez parteru nároží z pohledu Poštovní ulice.

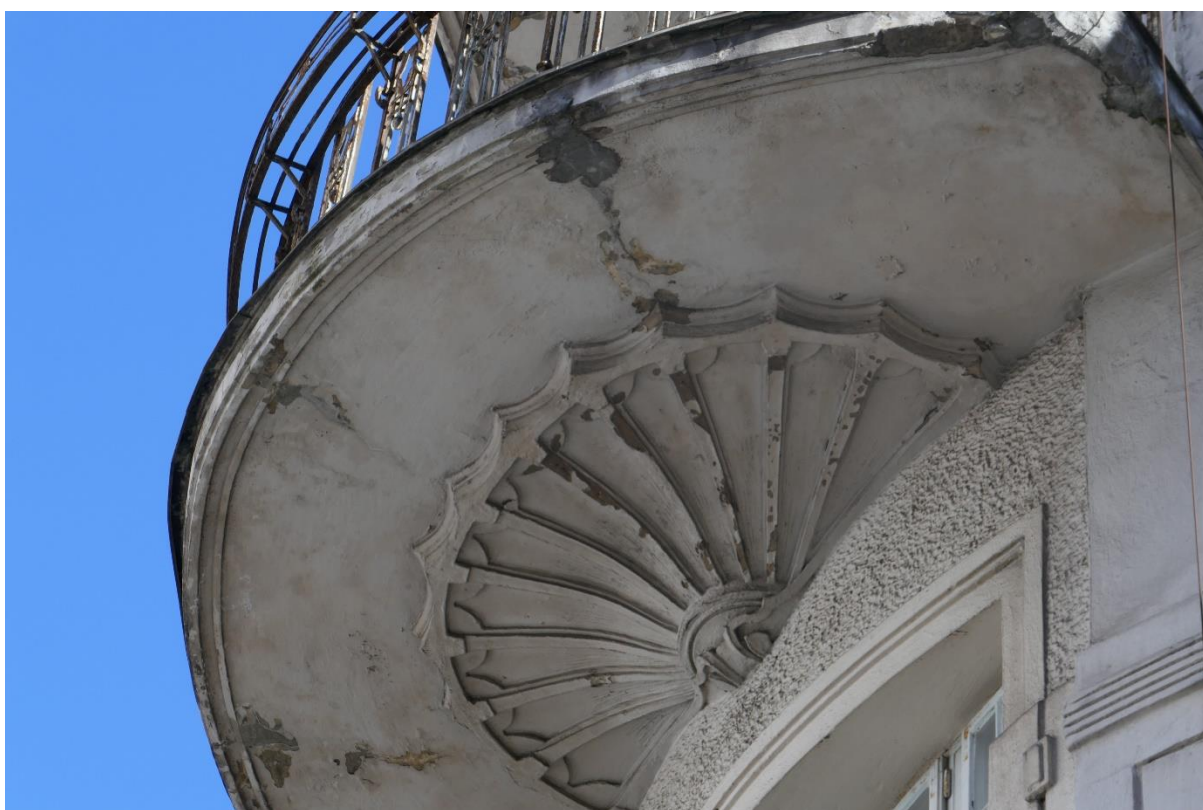
12 – Pohled na nároží z ulice Poštovní.

13 – Balkony – spodní pohled.

14 – Vějíř balkonového štku druhého podlaží.

15 – Vějíř balkonového štku třetího podlaží.

16 – Vějíř balkonového štuku čtvrtého podlaží.

17 – Zábradlí balkonu.

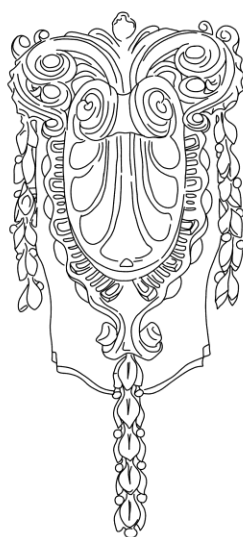
18 – Detail vchodových dveří.

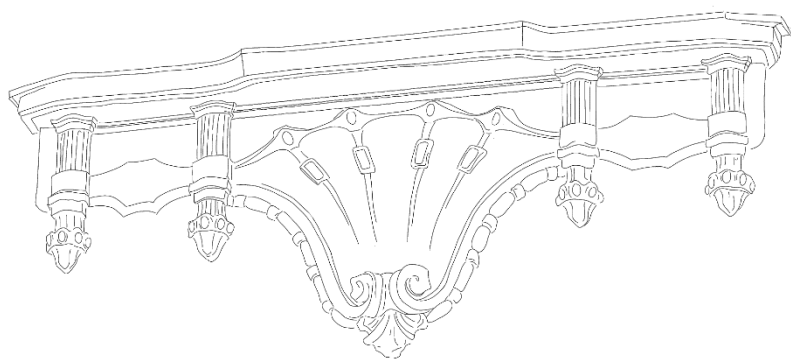
19 – Detail pilastrového rámce – sokl.

20 – Detail pilastrového rámce – zdvojený sokl.

21 – Detail pilastrového rámce – hlavice + ilustrace.

22 –Detail okna typu B + ilustrace.

23 – Detail okna typu C.

24 – Detail zalomení korunní římsy.

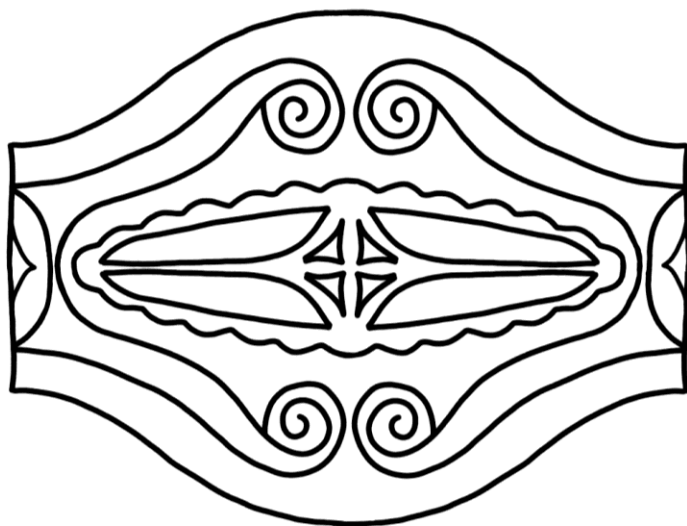
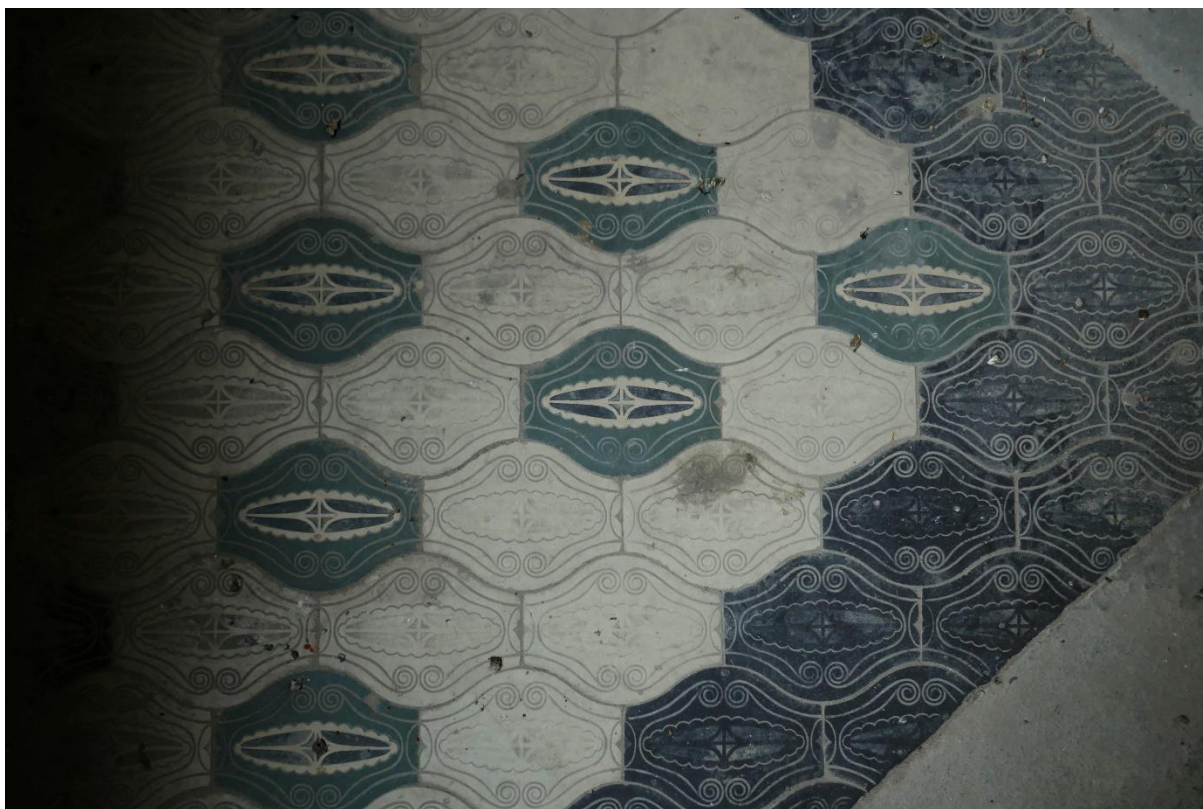
25 – Domovní štít se štukovým dekorem.

26 – Detail štuku ve vstupní chodbě – nástropní zrcadlo.

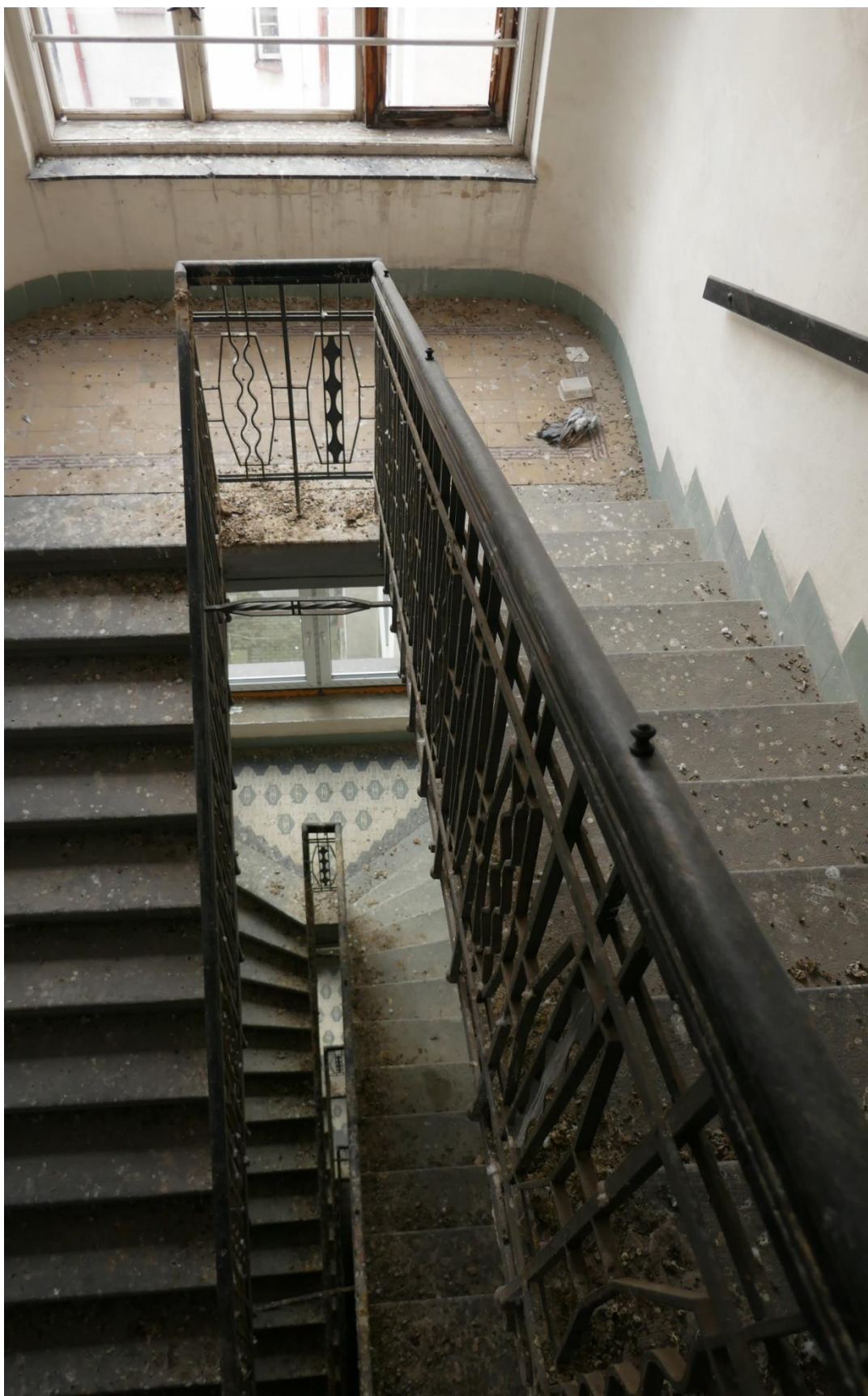
27 – Detail štuku ve vstupní chodbě – festony.

28 – Detail kachle + ilustrace.

29 – Detail mříže světlíku.

30 – Zábradlí hlavního schodiště.

31 – Detail dveřního dřevěného ostění.

32 – Bíle lakované dřevěné ostění společně s dveřními křídly.

33 – Detail dekoru a stavu balkonových dveří.

35 – Příklady zazděného dveřního průchodu. Foto: Zuzana Nesvadbová.

Anotace

Jméno a příjmení:	Zuzana Nesvadbová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	doc. Ondřej Jakubec, Ph. D.
Rok obhajoby:	2022
Název práce:	Ferdinand Mainx a Leopold Popp: Nájemní dům na ulici Poštovní č. p. 162 v Moravské Ostravě
Název v angličtině:	Ferdinand Mainx and Leopold Popp: Tenement house on the Poštovní street n. 162 in Moravian Ostrava
Anotace:	Bakalářská práce se zabývá tvorbou Ferdinanda Mainxe a Leopolda Poppa v moravské Ostravě. Dva architekti, kteří značně přispěli k dnešní podobě ostravského centra a přeci neunikli zapomenutí skrze čas. Jádrem práce bude nájemní dům Leopolda Poppa na ulici Poštovní, na němž bude analyzována problematika architektury v rámci společné tvorby obou stavitelů. Stavba bude vysvětlena v typologickém kontextu nájemních domů i soudobé architektury. Přihlédnuto bude rovněž k tomu, jakou kulturní hodnotu tato architektura nese a jak je v současnosti vnímán odkaz této stavební kultury (hledisko památkové péče a hodnot).
Klíčová slova:	Nájemní dům, Moravská Ostrava, secese, art nouveau, Ferdinand Mainx, Leopold Popp, výtvarné umění, architektura 20. století, štuk, historismus, historické fasády.
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the work of Ferdinand Mainx and Leopold Popp in Moravian Ostrava. Two architects who contributed greatly to the present-day form of Ostrava's centre and yet have not escaped oblivion through time. The core of the work will be Leopold Popp's tenement house on Poštovní Street, on which the issue of architecture will be analysed in the context of the joint work of the two architects. The building will be explained in the typological context of tenement houses and contemporary architecture. It will also take into account the cultural value of this architecture and how the legacy of this building culture is currently perceived (from the point of view of conservation and values).
Klíčová slova v angličtině:	Tenement house, Moravian Ostrava, secession, art nouveau, Ferdinand Mainx, Leopold Popp, fine arts, architecture of the 20th century, stucco, historicism, historical facades.
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha – 29 stran, vložené CD
Rozsah práce:	84 stran
Jazyk práce:	čeština